Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hэə гарана | № 124 (16347) | 1983 оной май 28, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

БАРИЛГЫН МАТЕРИАЛНУУДЫЕ АЛМАХА

Оронойма баян дэлгэр байгаалита зүүн районуудые хүгжөөхэ талаар арбан нэгэдэхи табан жэл соо шэнэ томо алхам хэгдэхэ гээд КПСС-эй XXVI съезд дээрэ тэмдэглэгдэhэн. Зүүн Сибириин районуудай промышленнэ хүгжэлтэдэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын индустри нилээд нүлөөлхэ байна. Горитой ехэ минерально-түүхэй эдэй, ой модоной баялигуудтай, транспортын өөр тааруу зохид байдалтай Буряад орон энэ хэрэгтэ хүндэтэ уялга оруулха болоно. Тэрэнэй тула республикын барилгын ажахын hалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ, шэнэлэн ба соёлой-ажахынгаа байдалай улам үргэлжэ зорилго мүнөө үедэ шухалын шухала болонхой.

Энэ уялгата хэрэгээ бэелүүлэн, манай республикын барилгын коллективүүд 1982 ондо нилээд ехэ шэнэ барилга хэжэ, хуушан предприятинуудые hэлбэн шэнэлэн байлгаа. Тиигэжэ «Буряттрансмаш» нэгэдэлдэ, Сэлэнгын барилгын заводто, Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхайда, Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинатда ехэ хэмжээнэй хүчин хэгдээ. «Теплоприбор», «Электромашина» заводуудта шэнэ цехүүдэй барилга эхилээ, Забайкалиин барилгын комбинатда, Озёрно ашагта малтамал шанарлаха комбинатда бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдажа, целлюлозно-картонной комбинатда үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй ашаглалгада оруулагдаhан байха юм.

Тиимэhээ байhан һурууд, hургуулинууд, хүүгэдэй олоор барилгаа. Жэшээнь, Октябрьска районой 36 ... hураха hургуули гүрэнэй комиссиин эрсигэлтээр тушаагдаа. Агуу Октябриин 65 ... оной урда тээ Буряад драмын театрай байшан, дефа наради багшанарай институдай байшангай һуулиин ... барилгашадай шэнэ байшан, «Теплоприбор» заводто хамтын байра болон бусад хэдэ хэдэн объектнүүд ашаглалда үгтөө бэлэй.

Республикын барилга хаана арадай ажахын гол шухала hалбаринуудай нэгэн гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Гэхэтэй энэ hалбарида материальна ноөсэнүүд эгээл ехээр ... Барилгын материалнуудай үйлэдбэридэ хэрэглэгдэдэг бүхы промышленна продукциин 15 процент, орон дотор гаргагдаг барилгын ... 90 шахуу процент, металлай 20 гаран процент, болосоруулагдаhан модоной дүшэөд процент имагтай капитальна барилгада хэрэглэгдэнэ. Тиимэhээ барилгын ... хүдэлмэриин үр дүн материална ноөсэнүүдэй ... бэлэдхэлгэдэ ехэ доторшье, барилгын ... бүхэн дээрэшье тон ехэ удха шанартай асуудал ...

Тиимэhээ «Экономико таргаша багатай байха ёhотой» ... үрэатай алмалта, арьбалалтын турим барииталан, ... барилгын, транспортна управленинүүдэй, ... үйлэдбэриин гэмтэ... барилгын бүтээгдэхүүнүүдые ... Гэнэ ... барилгын ашаглалтада мүнөө ...

... хэрэглэгдэдэг бүхы ноөсэнүүдэй дүрбэнэйн гурбаниинь барилгын материалнуудай индустриин предприятинуудта дамжан гарана. Тэндэ түс материалнуудай барилгын ... материалнуудай үйлэдбэриин ... Тиимэhээ алмалта, арьбалалтын түлөө тэмсэл гол түлэб барилгын индустриин ...

... сэлэнгын барилгын материалнуудай үйлэдбэриин ... Тиимэhээ алмалтада ... манай ... ехэ металл алмалта ... Мүн гэрнүүд болон бусад барилгануудые эдэдэй ... барилгын түрүүшын ...

... Хамта дутуу дундануул үшөөл олон. Республикын олонхи барилгын организацинууд, министерствонууд болон албан зургаанууд, колхоз, совхозууд барилгын материал гаргалтые бага болгохо хэрэгтэ гүйсэд ... хандуулнагүй гэжэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй апрелиин 11-нэй тогтоол дотор ... барилгын материалнуудые зөөхэ, хадагалха ... мүн хэрэглэхэдээ үедэ нилээд ехэ цемент, шэл, ... материалнууд болон бусад ноөсэнүүд хиидэ hалан ...

Гэхэдэ, жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдэй хаара. Главбурятстройдо 883 тонно хара металл, 572 ... кубометр модон түсэбhөө үлүү гаргашалагдаhан байна. ... «Бурятцелинстрой» трест 827 тонно цемент, 2179 кубометр модо, 383 тонно (условно) түлишэ, тиихэдэ «Бурятэнергострой» трест 157 кубометр хюрөөдэмэл материал түсэбhөө гадуур гаргашалаа.

... болоноб гэбэл, республикын барилгын организацинууд материальна ... барилгын материалнуудые алмаха талаар ехэ амжалта туйлаа. ... Москва, Ленинград хотонуудай барилгашадай, мүн ... «БАМтоннельстрой» управлени, «Бурятзолото...» гэхэ мэтэ организацинуудай түрүү дүй дүршэлые ... аабашагдаhан байна.

... «Эрхүү — Улаан-Үдэ» харгын, Буряадай автомашинын ... барилгын барилга болон заhабарилгын ... Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын ... «Гусиноозёрско ГРЭС» ... Улаан-Үдын ... материалнуудые ... Материална ноөсэнүүдые алмаха хэрэгтэ ... инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, мастернуудай ... Заримдаа барилгын материалнуудай hайн зөөлгын, хадагалалгын ... машина, техникэ болон электро-техэрэлэй хэрэгсэлнүүд ... Дулаагаар, уhаар хангалгада мүн лэ хангалтагүй байна. Һүүлэй үедэ энэ хэрэгтэ анхарал табигдаагүй гээшэ. Шадаал hаа, түргөөр барилга эрхилхые оролдоод лэ, бэлэдхэл муугаар хээд, барилгада ехээр ороно ха юм даа.

Энэ бүгэдые яажа усадхахаб?

Алмалта арьбалалта гээшэ гансашье техническэ бэшэ, эмхидхэлэй хэмжээ ябуулганууд, ажалай, технологическа, мүн хүн бүхэнэй нарин нягта журамай хүчээр туйлагдаха ёhотой гээд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ hэн. Эндэ бүхы барилгын организацинууд, барилга эрхилдэг бүхы эмхи зургаанууд материал алмаха хэрэгтэ саг үргэлжэ онсо анхарал хандуулха ёhотой. Барилгын материалнуудые зөөдэг транспортые, тэдэниие хадагалдаг складуудые үргэдхэжэ, нарижуулан hайжаруулха шухала. Мүн барилгын материалнуудай шанарые эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана.

Энэ хадаа ганса барилгашадай бэшэ, мүн нютагай ... совет профсоюзай органуудай, бүгэдэ арадай ... шиидхэхэ тон харюусалгатай хэрэг мүн болоно.

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИИН ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН ТУХАЙ
ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ областной партийна организациин эдэбхитэдэй суглаан болобо. «СССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой хэhэн элидхэлhээ уламжалан областной партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудал суглаанда хабаадагшад зүбшэн хэлсэhэн байна.

Энэ асуудалаар элидхэл КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. У. Модогоев** хээ.

Элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь **Г. Д. Басаев**, КПСС-эй Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь **С. С. Бадмаев**, КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь **И. Я. Сыщук**, республикын Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ **Н. Г. Дамдинов**, Холбоолжоной шулуу нүүрhэнэй уурхайн экскаваторай машинист **П. В. Балалаешников**, КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь **И. А. Антакшинова**, сэрэгэй алба хаагша **М. А. Ковалевский**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшын орлогшо **В. Ц. Найдаков**, Улаан-Үдэ станциин узловой парткомой секретарь **А. П. Долбак**, республикын гэгээрэлэй министр **П. Ф. Бардаханов** гэгшэд хабаадалсаба.

Зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалаар партийна эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани боложо, СССР-эй Эдеэ хоолой программатай зохилдуулан, тэжээлэй белогоор хангалгын түсэбүүдые дүүргэхэ, тэрэниие үйлэдбэрилэн гаргаха хүсэнүүдые байгуулха асуудалые зүбшэн хэлсэбэ.

Мал ажалай тэжээлэй бата бэхи баазые байгуулха зорилгонуудые шиидхэлгэдэ микробиологическа промышленностиин үйлэдбэрилhэн продукциин ехэ үүргэ дүүргэдэг байhан тухай энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгын үедэ тэмдэглэгдээ. Гүрэнэй түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлгэдэ, эрдэм, техникын туйлалтануудые, ажалай эмхидхэлэй түрүү онол аргануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэдэ шууд сэхэ, эрилтэ ехэтэй байжа шададаггүй микробиологическа промышленностиин главна управлениин хүдэлмэри эрид шүүмжэлэгдэhэн байгаа. Микробиологическа промышленностиин предприятинуудые баридаг, тэдэниие шухала хэрэгтэй түүхэй эдээр хангадаг министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хүдэлмэридэ ехэ дутуу дундануд ушарна.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюро тогтоол баталан абахадаа, микробиологическа промышленностиин хүдэлмэрине hайжаруулха, энэ hалбарида хабаатай ажахын аппарадай бүхы шатын хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые тодорхойлоо.

Микробиологическа промышленностиие хүгжөөхэ даабаринуудые дүүргэхын хойноhоо саг үргэлжын хиналта тогтоохыень, мал ажалда шухала хэрэгтэй тэжээлэй нэмэлтэнүүдые үйлэдбэрилэн эльгээхэ түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхэ талаар ажалша коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулха эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхыень союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомууд болон обкомуудта даалгагдаа.

Удаань КПСС-эй ЦК-гай Политбюро союзна республикануудай юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта, hуралсалай бусад эмхи зургаануудта ород хэлэ шудалалгые hайжаруулха нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай асуудалые зүбшэн хэлсэбэ. Манай орон дотор ленинскэ национальна политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлhэнэй ашаар ниитын ажабайдалай бүхы тала интернациональна шэнжэтэй болгогдожо, нэгэ нэгэеэ баяжуулжа, национальна соёл болбосорол hалбаран хүгжэжэ байна гэжэ тэмдэглэгдээ. СССР-эй бүхы нацинууд ба арад үндэhэтэдэй түрэлхи хэлэн болон литератураяа али бүхы талаарнь, адли тэгшээр хүгжөөхын тула үргэн ехэ арга боломжонууд нээгдэнхэй. Түрэлхи болон Советскэ Союзай бусад арадуудай хэлэн дээрэ hураха эрхэ бүхы эрхэтэдтэ бодотоор хангагдаанхай. Гэхэ зуура мүнөөнэй эрхэ байдалда, оронойнмай экономикын арадай ажахын ниитэ нэгэн комплекс боложо байхада, совет хүнүүдэй нацинууд хоорондын харилсаанай хэрэгсэл болгожо, hайн дураараа абаhан ород хэлэнэй удха шанар урган дээшэлээ. Эрхэтэдэй бэшэгүүд дотор зүбөөр тэмдэглэгдэдэгэй ёhоор, түрэлхи хэлэнhээ гадна, ород хэлэ hайнаар мэдэлгэ эрхэтэн бүхэнэй эрилтэ болоно, бүхы нацинууд ба арад үндэhэтэдэй саашанхи ойртолсолгодо, СССР-эй арадуудай хани барисаае бэхижүүлгэдэ, Эсэгэ ороной ба дэлхэйн соёлой оюун ухаан бодолой үнэтэ баялигуудые, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлалтануудые шудалалгада үүргэ нүлөө үзүүлнэ.

Союзна болон автономито республикануудhаа орохон дурадхалнуудтай зохилдуулагдажа, энэ асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталан абаhан тогтоол дотор национальна республикануудай хүн зоной ород хэлэ шудалалгые хүнгэн болгохо эрхэ байдал байгуулха, багшанарай мэргэжэлтэдые бэлдэлгые үргэдхэхэ, hайжаруулха, тэдэнэй дүршэл шадабарине дээшэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэhэн бүлэг хэмжээ ябуулганууд хараалагдаhан байна. Учебнигүүдые, hуралсалай хэрэгсэлнүүдые, словарьнуудые, методическа ба уран hайханай литература хэблэжэ гаргаха, ород хэлэ шудалха талаар hурагша залуушуулай хүсэл эрмэлзэлые хангаха хэрэгтэ эрхим түрүү багшанарай, партийна ба совет органуудай, ниитын эмхинүүдэй дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхээр хараалагдаа.

Орон доторхи ажабайдалай, мүн социалис гүрэнүүдэй харилсаа холбооe гүнзэгырүүлхэ, эб найрамдал ба арадуудай хоорондохи аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ бусад зарим асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

Буряадай АССР-эй 60 жэл

ХАБАРАЙ ТАРИЛГА -83

БҮЛЫН АГРЕГАТ БҮТЭЭСЭТЭЙ

Байгша ондо тарилгаяа эмхитэйгээр, hайн шанартайгаар үнгэргэхын түлөө хоорондоо мүрысэн ажалладаг Улаан-Үдын районой «Маяк» колхозой механизаторнууд горитойхон амжалта туйлана. Илангаяа ажахын хартаабхашад онсо бүтээсэтэйгээр хүдэлмэрилжэ, үдэр бүри нормоёо холо үлүүлнэ. Түсэбэй ёhоор эндэхи механизаторнууд 420 гектарта хартаабха hуулгаха байгаа юм. Тиин мүнөө 260 гектарта хартаабха таряад байнхай.

Хартаабха hуулгаха хүдэлмэридэ Ленинэй орденто, республикын габьяата механизатор, коммунист Фёдор Моисеевич Малютин Анатолий 'ахатайгаа ажаллана. Тэдэнэр даажа абаhан 106 гектар поли дээрээ хартаабха тарихадаа, нормоёо хоёр дахин үлүүлэн дүүргэхэhээ гадна бүхы ажалаа гансал эрхим шанартайгаар бүтээнэ.

Бүтээсэ ехэтэй бүлын энэ агрегат хартаабха hуулгаха хүдэлмэреэ hаядаа сүм дүүргэхэнь.

И. ИГУМНОВ.

АЖАЛЫНЬ ЭМХИТЭЙ

Орооhо тарянай тогтууритай баян ургаса ургуулдаг Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой механизаторнууд эртынгээ орооhото ургамалнуудые ажалай найман үдэрэй туршада тарихаар хараалhан юм. Тиин мүнөө эндэхид хэлэhэндээ хүрэнхэй гэхэ гү, али 1750 гектарта шэниисэ тарижа дүүргээ.

Мүнөө колхозой механизаторнууд 135 гектарта горох, 200 гектарта хартаабха тарижа байнхай. Тиихэдэ тэжээл үйлэдбэрилдэг бригадын гэшүүд нэгэ жэлэй, мүн олон жэлэй ногоо тарижа захаланхай. Мүн кукурузашад поли дээрээ кукуруза тарижа эхилээ.

Сабшалан дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри түлэг дундаа үргэлжэлhөөр. Һүүлэй мэдээгээр Куналей, Заган горхонуудай эхиндэхи 230 гектар сабшалан нэгэ удаа ундалуулагдаад байна.

Вл. БОРИСОВ.

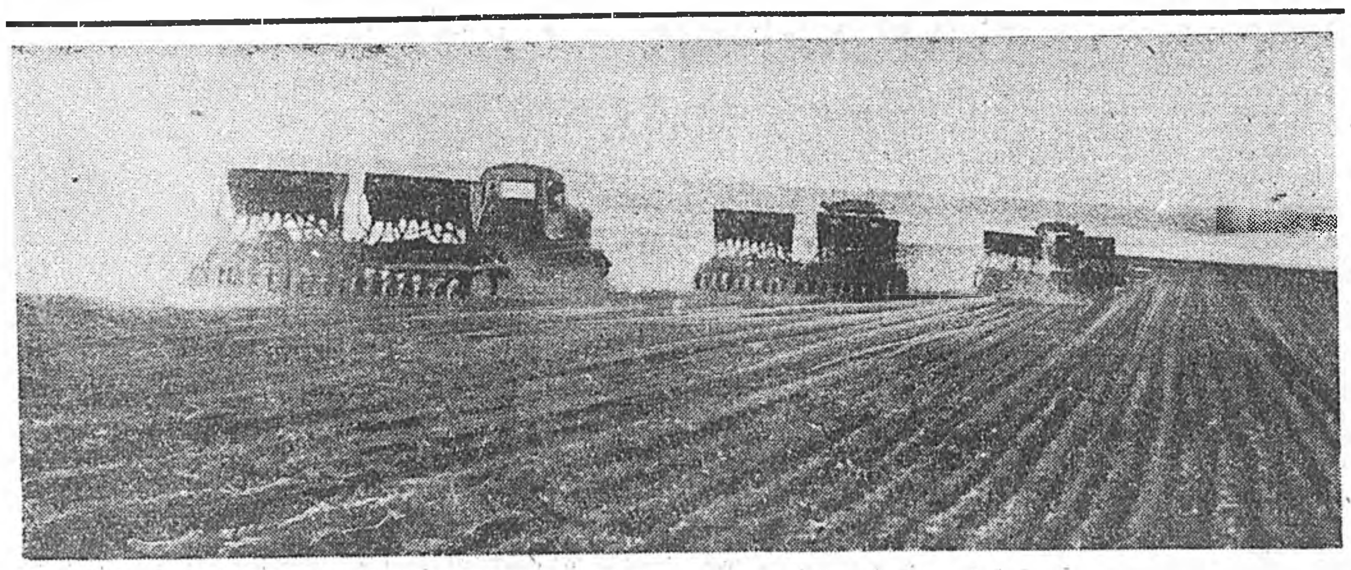
ХАЛААН БҮХЭНДЭ ХОЁР НОРМО

Байгша оной хабарай тарилгада Мухар-Шэбэрэй районой «Родина» колхозой залуу механизаторнууд онсо шалгарhан байха юм. Тиигэжэ эдэнэр район дотор дэлгэрhэн мүрысөөндэ эрхимлэжэ, урмашуулагдаа hэн.

Совет Армида алба хэhэнээ гэртээ бусаhан комсомолец Николай Иванов түрэл ажахыдаа механизатораар ажаллажа захалhаар hара боложо байбашье, бултанай магтаалда хүртэнхэй. Тэрэ богонихон болзор соо 247 гектарта тарилга хэжэ үрдиhэн байна гэхэ гү, али үдэр бүхэндэ халаанайнгаа нормые хоёр дахин үлүүлнэ.

Совет Армиин зэргэдэ алба хэхэдээ олон удаа магтаалда хүртэжэ урмашуулагдаhан Николай Ивановой түрэл ажахыдаа бусажа, ажаллаhан түрүүшын үдэрhөө бултанай hайшаалда хүртэбэ ха юм.

В. ШИРДАРМАЕВ.

Хэжэнгын районой Загаhатын совхозой поли дээрэ арбан агрегат утын үдэр hаадгүй хүдэлтэгдэнэ. Совхозой таряашад 2120 гектарта эртын орооhото ургамалнуудые тарижа дүүргээд байна. Мүнөө тэдэнэр орооhото бусад ургамалнуудые тарижа үргэлжэлүүлhээр.

Эндэ «ДТ-75 М» түхэлэй тракторнуудhаа бүридэhэн тарилгын табан агрегат хоёр халаанда хүдэлгэгдэжэ, тус тустаа үдэр бүхэндэ нормоёо 130 процент дүүргэнэ.

Дүршэлтэй механизаторнууд Владимир, Виктор Пинтаевууд, Булат Будаев, Сергей Гаврилов, Цырендоржо Цыбжитов гэгшэд түрүүшын үдэрhөө эршэтэйгээр ажаллана.

— Манай бригада коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhөөр үниинэй юм. Минии хүтэлбэрилдэг бригадада залуу механизаторнууд олоор хүдэлнэ. Тэдэнэр мүнөө халаанайнгаа нормо жэншэдгүй үлүүлнэ, — гээд тракторна таряан ажалай бригадын бригадир Федор Федорович Дьянов хөөрэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Агрегадууд орооhото ургамалнуудые тарижа ябана. 2. Механизатор Владимир Пинтаев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СОШОРДОМО ДОХЁО

МАЛАА ТАРЯАЛАНДА БЭЛШЭЭГЭЭД...

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ орооhо тарянай баян ургаса ургуулхаар дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абаhан Хориин совхозой механизаторнууд хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэрине эмхитэй hайнаар, богони болзорто, шанартайгаар үнгэргэхын тула горитойхон оролдолго гаргаhан байха. Ажахын трактористнууд hайнаар элдүүрилэгдэжэ бэлдэгдэhэн поли дээрээ майн эхеэр шэниисэ тарижа захалаа бэлэй. Шниигтэй хүрьhэндэ булагдаhан үрэhэнhөөнь үнжэгэн зөөлэхэн эшэнүүд булттайжа, булгайртал елэн хара поли ногоорон харагдадаг болоо. Совхозой механизаторнууд тариhан шэниисынгээ полиин ногоорон байхые харахадаа, сэдьхэлдээ хэды баясадаг гээшэб. Харин мүнөө эндэ тарилга хэhэн трактористнууд бүтээhэн ажалайнгаа бусалтагүйгөөр хосорон hалаха туйлдаа хүрөөд байhандань халаглан гомдолтойгоор мэдүүлнэ. Ушарынь хадаа совхозой түб болохо Улаан Одон hууринай дэргэдэ оршодог шэниисынь үргэн ехэ поли дээгүүр үдэр бүхэндэ айлнуудай үмсын мал hүрэгөөрөө бэлшэжэ ябадаг болонхой.

— Энэ поли майн эхеэр таригдаа юм. Шэниисэ нилээд үндэрхэнөөр булттайжа гаранхай. Үмсын мал эндэ орожо бэлшэхэдээ, гансашье зулгаажа эдинэ бэшэ, мүн үндэhөөрнь таhара гэшхэнэ. Анханда энэ поли хорёологдодог hэн. Хорёонь хуушаржа задарhан аад, мүнөөшье хүрэтэрөө заhабарилагдажа бодхоогдоогүй байhаар. Һая ургажа байhан шэниисын нигэжэ малда эдигдэжэ, гэшхүүлжэ байhан тухай Улаан Одоной отделениие эрхилэгшэ Р. Б. Бараевта, арадай депутадуудай Улаан-Одоной сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ц. З. Жамьяновта хэды дахин хэлээ hэмди. Зохихо хэмжээ мүнөө хүрэтэрөө абанагүй. Арадай депутадуудай сельскэ Соведэй гүйсэдком үмсын мал бэлшээжэ адуулха үхэршэдые оложо томилоогүй байhаар. Нигэжэ өөhэд 'дундаа хаялсажа, полиёо хорёолхо, үмсын мал харууhалха үхэршэниие оложо томилхо хүдэлмэреэ мүнөө хүрэтэрөө үнжагайруулхадань, ажахыда ямар ехэ хохидол ушаруулагдана гээшэб, — гэжэ совхозой ахамад агроном Владимир Шарагулов гайхангяар хэлээ hэн.

Районой бусад ажахынуудта таряалан, сабшаланда үмсын мал бэлшээхэ ушар усадхагдаагүй байhаар. Жэшээлбэл, Анаагай совхоздо Үдэ голой саада эрьеэр нэмжыhэн полидо, мүн Хоринск тосхоной зүүн тээ хабтайhан таряаланда үмсын тоогүй олон мал hүрэгөөрөө атарлан бэлшэнэ. Арадай депутадуудай Хориин поселково Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Петр Иннокентьевич Краснопеевтэ зохихо хэмжээ абахаар ямар хүдэлмэри хэhэн тухайнь асуухада:

— Үмсын мал бэлшээжэ харууhалха хүн олдоногүй. Һаядаа зохихо хэмжээн абтаха, — гэжэ найдуулба.

Эдэ үдэрнүүдтэ Үдын совхозой Баян-Голой сабшалан дээрэ баhал үмсын hүрэг мал дура зоргоороо бэлшээгдэнэ гэhэн мэдээн абтаа. Иигээд ерэхэдээ, Хориин районой дурсагдагша ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд арадай депутадуудай сельскэ, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомуудтай хамта үгээе ойлголсожо, ойрын үдэрнүүдтэ зохихо хэмжээ абаагүй hаа, таряалан, сабшалангаа үмсын малда эдюулжэ, гэшхүүлжэ, биратай ургаса хуряажа абахагүйдөө магад лэ. Тиимэhээ энэ шухала дутагдалаа дары усадхахань ха гү? гэжэ арадай депутадуудай Хориин районно Соведэй гүйсэдкомhоо асуултай.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ХАРТААБХА ҺУУЛГАЖА ДҮҮРГЭХЭНЬ

... баярта байгша ондо ... районой «Гигант» ... 150 гектарта хартаабха ... түсэбтэй юм. Эндэ ... хашадай звеное ре... мэдээжэ хартаабха... Фёдор Васильевич Лео... хүтэлбэрилнэ. Нёдондо ... коллектив гектар бүри... 148 центнер хартаабха малтажа абаа hэн. Тиигэжэ хартаабхашад гүрэндэ ургаса тушааха түсэбөө сүм дүүргэхэhээ гадна, үрэhэ хүрэнгын хартаабха хүсэд хүрэхөөр абажа хадагалаа бэлэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ дурсагдагша звеногой гэшүүд хоёр сеялкээр хартаабхаяа hуулгажа тухагүй ажаллана. Үргэн Хүндыдэхи полидо Фёдор Леоновой даадаг звено хартаабха тарихадаа үдэр бүри нормоёо холо үлүүлнэ.

Байгша ондо гектар бүриhөө 100 центнерhээ бага бэшэ ургаса суглуулжа абаха түсэбтэй энэ коллектив даабаряа холо үлүүлхэ хүсэлэнтэй. Ушарынь хадаа ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэhэн тус звеногой гэшүүд тарилгаяа агротехническэ заабариин ёhоор, hайн шанартайгаар ябуулна. Эдэнэр тарилгаяа hайнаар харууhалжа, боог буртаг ногоонь дары усадхажа, хүрьhыень зөөлэрүүлхэhээ гадна минеральна үтэгжүүлгэ, нэмэлтэ тэжээл болгон оруулхаар түсэблэнхэй юм.

Д. ДАМБАЕВ.

Буряадай АССР-60

БАЯН ТАЛЫН ШЭМЭГЛЭЛ

ТҮРЭЛ АВТОНОМИТО РЕСПУБЛИКЫНГАА БАЙГУУЛАГДАҺААР 60 ЖЭЛЭЙ АЛДАРТА ОЙЕ УГТУУЛАН, БУРЯАД ОРОНОЙНГОО ГОРОДУУД ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨ ЭХИЛХЭМНАЙ. ШАХТЕРНУУДАЙ, ЭНЕРГЕТИГҮҮДЭЙ ХОТО, РЕСПУБЛИКЫН ЭГЭЭЛ ТОМО ПРОМЫШЛЕННА ТҮБҮҮДЭЙ НЭГЭН БОЛОХО ГУСИНООЗЕРСК ГОРОД ТУХАЙ, ТЭНДЭХИ АЖАЛШАДАЙ АЖАБАЙДАЛ, ХҮДЭЛМЭРИ, ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛ ТУХАЙ ГАЗЕТЫМНАЙ МҮНӨӨДЭРЭЙ ЭНЭ ХУУДАҺАНДА УНШАХЫЕТНАЙ ДУРАДХАНАБДИ.

◆ ◆ ◆

ГАЛТА ШУЛУУНАЙ ШЭДИТЭ ХҮСЭН

Галта, түнхюур баряад, галта шулуу малтаха буряад шахтер тухай шүлэг эдир наһандаа сэжэлдэхэдэ, энэ Тоёон уулын баялигые газар дороһоонь һуулижа абаха хуби заяатай байһанаа зүгнөөшьегүй һэн аабзаб даа. Манай Үдэнгөөрхид гол түлэб мал ажалтай байһан тула, мүн би баһа адуушанаар хүдэлжэ, ажалайнгаа намтарые эхилээ бэлэйб: **«Элдин ногоон дэлхэй дээрэ эмниг хүлэг хазаарлажа, эрын соло дээшэнь ургэн, ажаһуухань арюухан лэ»**... Үншэн хүбүүнэй хуби заяан урдын үе сагта ямар хүшэр хүндэ, золгүй байха һэм даа.

Имагтал Совет засагай илалтын ашаар намдашье жаргалай зам тудаһан байна ха юм. Ажабайдалай ямаршье харгы шэлэхэ арга боломжо манай ороной яһатан бүхэндэ олгогдоо. Наһаяа гүйсэжэ, би шахтерой мэргэжэл шэлээд, Галуута нуурай эрьедэ оршоһон Шахты гэжэ тосхон ерээ һэм. Горно-промышленна һургуули эндэ һаяхан нээгдэжэ, шахтерой мэргэжэлдэ һураха дуратайшуулай урда үүдэеэ сэлибэ. Үнэн сэхэ ажалаараа урдань суурхажа, орден, медальнуудта хүртэһэн М. Ержин, Н. Козулин, М. Шакирзянов гэгшэдээр мэргэжэл шудалжа, проходчик болоод, Б. Дерябинай бригадада хүдэлжэ эхилһэн хүм. Олонациональна бүридэлтэй энэ коллективтэ хани нүхэсэлэй, туһаламжын һургуули гараһан байнаб.

Дайнай һүүлдэхи түрүүшын жэлнүүдтэ ороной промышленность һэргээн бодхоохо үедэ габшагайгаар ажаллаха гэжэ аһан шадалаараа оролдодог байгаабди. Манай малтажа абаһан нүүрһээр республикымнай хэрэглэмжын эхэнхи хубинь хангагдадаг хадань, Буряадай кочегарка гэжэ Гусиноозёрские нэрлэхэдэ, угаа ехээр омогорходог бэлэйбди. Галта шулуу абалгын хэмжээн жэл бүри дээшэлүүлэгдэжэ байгаа. Эгээл энэ үедэ газар дорохи хүдэлмэри зарим тэды оньһожоруулагдажа, юрын түнхюурэй орондо нүүрһэнэй түрүүшын комбайнууд болон бусад шэнэ техникэ хэрэглэгдэжэ эхилээ юм. Тусхайлбал, манай проходчигуудай ажалые нилээд хүнгэлхэ С-105 түхэлэй оньһон комбайн тэрэ үедэ, 1949 ондо, гайхамшагта үзэгдэл бэлэй.

Сэхыень хэлэхэдэ, «Гусиноозёрская» шахтые хубилган үргэдхэхэ түүхэ манай хабһадалгатайгаар үргэлжэлүүлэгдэһэн байгаа. Газар доро морин ажалай үеһөө эхилжэ хүдэлһэн бидэнэр техническэ хангалтые халуунаар амаршалан, урма зоригтойгоор ажаллажа, арадай ажахыда жэл ерэхэ бүри ехэ нүүрһэ үгэжэ эхилээбди. Хэрбээ шахтын ашаглагдажа эхилһэн 1939 ондо дүн хамта оройдоо 30 мянган тонно нүүрһэ абтаа хада, харин мүнөө жэлэй туршада 500 мянган тонно хара алта газар дороһоо малтагдана. Нээмэл аргаар нүүрһэ абалаг Холбоолжоной уурхайн коллективтэй дүн хамта 3 миллион шахуу шулуун түлишэ үйлэдбэрилэгдэнэ.

Нүүрһэнэй түрүүшын комбайн 1955 ондо тодхогдоо һэн. Ажалай бүтээсэ хоёр дахин дээшэлээ бэлэй. Уданшьегүй «Донбасс» гэһэн бүри бүтээсэ ехэтэй комбайн, тэрэнэй удаа ПК-3 болон КН-2 түхэлэй комбайнууд, мүн проходческо ба нүүрһэнэй комплекснууд ашаглагдажа эхилээ. Жэшээлхэдэ, газар доро мүнөө ашаглагдажа байгаа олон комплекснуудай гансаханиинь сүүдхэ бүри мянган тонно нүүрһэ оньһожоруулагдамал аргаар малтана гэээшэ.

Нээмэл аргаар нүүрһэ абаха үйлэдбэри мүнөө гол түлэб онол болонхой. Холбоолжоной уурхайе ашаглажа эхилхэдэ, тэндэхи үшөө багахан хэмжээнэй үйлэдбэри «Гусиноозёрская» шахтын холын участок байһан юм. 1953 ондо түрүүшын, гансахан экскаваторай шанага кубометрһээ бага багтаасатай бэлэй. Алхалдаг экскаватор тэрэ үеһөө хойшо хэдэн жэлэй үнгэрхэдэ, хабсаргагдаа һэн. Харин мүнөө ЭШ-10-70 түхэлэй мантан техникэ нэгэ дохис гэхэдээ, арбан тонно нүүрһэ удхажа абаад, далан метр зайда абаашажа, шанага хүмэрюулнэ. Тиихэдэ роторно экскаватор часай туршада 640 тонно нүүрһэ малтадаг гээшэ. Малталгын ашаае 10 мянган мори хоёр халаанда зөөбэрилхэ ёһотой байгаа һаа, мантан томо БелАЗ-ууд энэ ажалые бүтээжэ үрдинэ ха юм.

Хүсэтэ ямаршье оньһон техникэ имагтал хүнэй ухаан бодолоор, хүсэ шадалаар, дүй дүршэлөөр ашаглагдана гээшэ. Мэргэжэлээрээ эрхим горнягууд манда хүмүүжүүлэгдээ. Ордено шахтернууд Б. Бальжиев, В. Можаров, Г. Каленых, ветерануудН. Емонаков, В. Яковлев, А. Баканов, Н. Козулин, мүнөө эрхимээр ажаллажа байһан М. Аверин, П. Балалаешников, А. Шевченко, П. Коновалов болон бусад газар дорохи оньһон комплекснуудые, хүсэтэ экскаваторнуудые жолоодожо, ажалдаа эрхим дүнгүүдые туйлана. Шахтернуудай олонациональна хани нүхэсэлэй, нүхэр ёһын туһалалсалгын эрхэ байдалда хүдэлдэг заншалтай. Ородууд, буряадууд, татарнууд, украинецууд болон бусад яһатан миниишье бригадада хүдэлдэг бэлэй. Буряад кадрнуудые һурган хүмүүжүүлхэ анхаралые би өөрыгөө намтарай жэшээ дээрэ мэдэрнэб.

Үдэр бүриингөө ажал хэрэгые үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн болгожо, хүсэн түгэс, бэлиг хабыгаа эршээр хүдэлһэн хүн амжалта туйлангүй яахаб даа. Миниин оролдолтые партии, правительство үндэрөөр сэгнэжэ, Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгоо юм. «Шахтерой Алдар солын» гэһэн хүндэтэ тэмдэгэй бүхы гурбан шатада хүртэһэн золтойб. Партиин XXIII съездын делегадаар һунгагдаад, съездын ордондо һууха даа, Совет засагай манда олгоһон эрхэ, аха дүү арадуудай жаргалта хуби заяан тухай шэбшэхэ байгаа бэлэйб.

Манай малтаһан нүүрһэнэй шэдитэ ольһо мантан ехэ ГРЭС-эй турбинануудые хүдэлгэжэ, танигдашагүйгөөр хубилһан хизаар дайдыемнай гэрэлтүүлнэ. Мүнөө үеын поэт Тоёон тухай шэнэ шүлэг бэшэһэн байна:

«Шинии хормой тодоод,
Шэнэ город бодоол:
Ялбан шэнэ одоол
Ягаан гэрэл тодоор!
Хара алта ашаад,
Хамбы вагон дабшаа,
Шахтер хүлһөө аршаад,
Шамбай хүхюун дабхяа».

Түрэл республикынгаа алдарта ойе угтахадаа, Галуута нуурай шахтернууд өөрыгөө оруулалсаһан хубитаар һанаа дүүрэн байнабди.

Г. ТУЧИНОВ,
Социалис Ажалай Герой,
«Шахтерой Алдар солын» дүүрэн кавалер.

ҺАЛБАРАН ХҮГЖЭНЭ

Республикымнай карта дээрэ Гусиноозерск гэжэ шэнэ хотын нэрэ оройдоол гушан жэлэй урдахана бии болоһон түүхэтэй. Урдань Шахты гэһэн хүдэлмэришэдэй һуурин Галуута нуурай зүүн эрьедэ оршожо байһан. Түүхын хуудаһа ирахада, 1939 ондо эндэхэнэ һаяхан байгуулагдаһан колхозой гансал хэдэн гэрхэнүүд ёрбойлдодог һэн. Тэрэ жэлдэ шулуу нүүрһэ малтажа эхилхэдэ, шахтернуудай һууринай түрүүшын барилганууд үндыһэн юм. Анха түрүүн хүдэлмэришэдэй байха бараагууд, үйлэдбэриин объектнүүд бодхоогдожо эхилһэн ааб даа. Юрэдөөл табяад онуудһаа шулуугаар баригдаһан дабхар, уужам байшангууд жэрыжэ захалаа бэлэй.

Нюдэнэй шэмэг болоһон Соёлой ордон мүнсэгэр бахананууд дээрээ хоёрдохи дабхараа тулажа үндыгөө. Хүдэлмэришэдэй ажаһуудалай хэрэглэмжые хангаха комбинадай мантан байшан, больницын комплекс, һургуулинууд, магазинууд, сорогоор уһа дамжуулан дулаасуулдаг олон дабхар байрын байшангууд, сэсэрлигүүд энэ һууринай түхэл шарайе хубилгаа.

1961 онһоо Сэлэнгын районой түб болоһонһоо хойшонь Гусиноозерскдо промышленна, социально-соёлой шэглэлэй барилганууд бүришье үргэнөөр дэлгэрбэ. Холбоолжоной уурхай, шахтаһаа гадна оёдолой фабрика продукци үгэжэ эхилээ юм. Мүн шэнэ магазинууд, хүүгэдэй саадууд, профилактори, кинотеатр, гостиница болон бусадай хажуугаар байрын барилга үргэн дэлисэтэйгээр үргэлжэлүүлэгдээ.

Партиин съездын шиидхэбэрээр Гусиноозерско ГРЭС-эй баригдажа эхилхэдэ, городой хүгжэлтэ улам габшагайгаар дабхяа. Ганса шахтернуудай бэшэ, мүн барилгашадай, энергетигүүдэй город болоһон Гусиноозерск ороной агуу барилгануудӑй тоодо ородог болоо. Аха дүү республиканууд манай барилгада аргагүй ехэ туһаламжа үзүүлжэ эхилээ. Барилгын материалнууд, оньһон хэрэгсэлнүүд гүрэнэй хизаар зүг бүриһөө «Гусиноозерск» гэһэн адресаар мүнөөшье ерэжэл байдаг. Москва, Ленинградай, Новосибирск, Красноярскын, Украина, Казахстанай мэргэжэлтэд, барилгашад — гушаад яһатанай түлөөлэгшэд манай городой хүгжэлтэдэ хубитаяа хэмгүй оруулаа, оруулнашье.

Галуута нуурай эрьедэ тобойжо үндыһэн мантан станци, энергетигүүдэй шэнэ квартал, мүн зургаадахи микрорайон Гусиноозерскын мүнөөнэй түхэл шарайе гэршэлнэ гээшэ. Һүүлшын арбаад жэлэй туршада бодхоогдоһон барилганууд городой урданай хахад хубиһаань ехэ болошонхой. Асфальт, бетоноор хушагдаһан үргэн талмай, үйлсэнүүдые зубшаһан табан дабхар байшангууд, архитектурна шэнжэ түхэлөөрөө нюдэнэй хужар болоһон ордонгууд, хүшөөнүүд сэсэрлигээр гоёон шэмэглэгдэнэ. Жэл бүри арбаад мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд хүүгэдэй саад болон магазинууд ашаглалгада үгтэнэ. Үнгэрһэн жэл тусхайлан харабал, больницын уужам салуу комплекс, хүдэлмэришэдэй шэнэ столово мэтэһээ гадна байрын хэдэн байшангууд үүдэеэ сэлиһэн байна.

ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй барилга үргэлжэлүүлэгдэнэ. Тэрэнэй социально-соёлой барилгануудта ехэ нүлөө үзүүлжэ байһаниинь эли. Ойрын жэлнүүдтэ угаа олон объектнүүд бодхоогдожо, түрэл городыемнай улам болбосон түхэлтэй болгохонь лабтай. Жэлэй туршада 60 миллион хирпиисэ үйлэдбэрилхэ заводой ашаглалгада үгтэхэдэ, район болон Гусиноозерскын хэрэглэмжые гүйсэд хангахаһаа гадна, барилгын энэ материалые республикын бусад нютагта эльгээхэ арга боломжотой болохобди. Тоһоной, хилээмэнэй шэнэ заводуудые барижа эхилхэмнай. Түмэр харгын вокзал контейнерно талмайтайнь, автовокзал, энергетигүүдэй Соёлой ордон библиотекэтэйнь, 600 һууритай кинотеатр, 100 хүдэлмэрилэгшэдтэй универмаг, хамта 16 мянган хүниие хангаха гудалдаа наймаанай хоёр түб, гостиница ресторантайнь, бассейнтэй спортивна комплекс, ГРЭС-эй профилакторииин, аптекэ, сберкасса гэхэ мэтэнүүд жэлнүүдтэ баригдахань. Мүнөө заримынииинь бодхоогдожо эхилэнхэй. Үнгэтэ телевизорээр хоёр программа харуулха ретранслятор тодхогдохонь.

Гусиноозерск — залуушуулай город болонхой. Тиимэһээ һургуули, хүүгэдэй комбинат, пионерлагерь бариха хүдэлмэри багашье һуларнагүй. Тус тусаа 280 һууритай хүүгэдэй 3 саад, 780 һурагшадтай һургуули баригдана. Шахтернууд, энергетигүүд, барилгашад, оёдолшодой кадрнуудые һурган бэлдэхын тула техникум нээхэ асуудал табигдаад байнабди.

Генеральна түсэбэй ёһоор, манай городынхидай тоо гурба дахин олошорхоор хүлеэгдэнэ. Хүн бүхэндэ ажалайнь, ажаһуудалайнь эрхэ байдал түхеэрхэ зорилготойгоор саашадаа барилгын хэмжээ үргэдхэгдэжэ, мүнөө үеын эрилтэдэ харюусамаар болбосон түхэл олгохо гэжэ оролдолго гаргагдана. ГРЭС город хоёрой хоорондо сорогоор дулаа байшан бүхэндэ дамжуулагдаха, хотын олонхи гудамжануудые асфальт, бетоноор хушагдахаа. Сэсэрлигүүдэй талмай үргэдхэгдэхэ. Жэл бүри мянгаад һоог модонуудые һуулганаба, энэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлжэ, городые сад гэһэн нэрын түлөө тэмсэл соноор хообди. Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ түрэл нютагаа болбосон түхэлтэй болгохо гэһэн мухар-шэрэйхидэй үүсхэлые дэмжэн, городоо шэмэглэн гоёохо хүдэлмэри хэжэ эхилээбди.

Городой оршон тойрон хамһабари үйлэдбэринүүдые эрхилээ. Хүдэлмэришэдые мяхаар, овощоор, загаһаар хангаха хэрэгтэ анхаралаа хандуулнабди. Тусхайлбал, ГРЭС-эйхид 3 гектар талмайтай теплицэ барижа захалаа, тиимэ дэ Холбоолжоной уурхайнхид мүн тиимэ теплицэдэ овощ ургуулхань. Городой бусад предприятинууд тус тустаа һабариин үйлэдбэри эрхилнэ.

Эрхим культуратай город гэһэн нэрэ дэр сэгнэлтэдэ хүртэхын тула ехэ ажал лаа ябуулха ан... Гусиноозерскын хүн бүхэн патриотическа гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр городоо бодхоолсон шэмэглэхэдээ, Буряад ороноо һалбаран хүгжэжэ байһаниие дото хэрэгээрээ гэршэлнэ ха юм.

А. ВОРОНИН,
Арадай депутадуудай Гусиноозерско городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

АРГА БОЛОМЖОЁО ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭН

Холбоолжоной уурхай хадаа манай республикын промышленна үйлэдбэриин эгээн ехэнүүдэй нэгэн болоно. Жэлэй туршада хоёр миллионһоо дээшэ тонно галта шулуу арадай ажахыда манай хүдэлмэришэд эльгээнэ гээшэ. Республикын промышленностиин хүгжэлтэдэ «Буряадай кочегарка» хубитаяа ехээр оруулһан түүхэтэй, мүнөөшье оруулһаар. Коллективэймнай малтажа абаһан нүүрһээр Гусиноозерско ГРЭС хүдэлгэгдэжэ, түрэл хизаарыемнай гэрэлтүүлнэ ха юм. Тиимэһээ харюусалгата ажалаа хүндэтэй дээрэ тооложо, республикынгаа 60 жэлэй алдарта ойе ажалай бэлэгүүдээр угтаха зорилготойгоор уурхайн олон бригаданууд дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаад, мүрысэжэ байна. Манай бригада уурхайн бүхы участогуудай коллективтэ социалис мүрысөө үүсхэхэ уряатайгаар хандаа юм. Байгша оной эхиндэ бригадымнай бүхы халаануудай хүдэлмэрилэгшэд сугларжа, ажалай бүтээсэ саашадань дээшэлүүлжэ, 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ мүрысөө үүсхэхэ тухай хөөрэлдөө һэн.

Бодото байдалыень абажа харахада, Холбоолжоной уурхаи проектнэ хүсэндөө оруулагдаагүй, үнгэрһэн жэлэй түсэб коллективээрээ бэелүүлжэ шадаагүй юм. Гэбэшье ажалаа һайнаар эмхидхэжэ шадаһан, хүдэлмэриин журам жэншэдгүй сахиһан, оролдосо ехэтэйгээр хүдэлһэн зарим экипажнууд, бригаданууд хубиингаа түсэбүүдые дүүргэһэн габьяатай.

Бэрхэшээлнүүд бии, хэншье арсанагүй. Дутуу дутагдалнуудые урдаа барьяад, урма зоригоо хухаржа, хайша хэрэгээр хүдэлжэ болохогүй гэжэ би нүхэдтөө хэлээ һэм. Гээгдэгшэдтэй бээ сасуулангүй, харин өөрынгөө бригадын арга боломжонуудые хаража үзөөбди. Бусад бригадануудӑй түсэбүүдээ дүүргэжэ шадаашьегүй һаань, бидэнэр жэлэйнгээ даабариие болзорһоонь урид бэелүүлээ бэмди. Тэрэшэлэн арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо хүдэлмэриингөө хараалагдаһан хэмжээнһээ ехэ ажал хэжэрхёод, графигһаа нэгэ бага түрүүлжэ ябана ха юмбибди. Хоёр жэлэй туршада дүн хамта 2 миллион кубометр шоройурбуулжа хаяад, 1 миллион 564 мянган тонно нүүрһэ манай бригада малтаад байна, — гэжэ коллективтээ ойлгуулан хэлээб.

Уула хада, үнэхөөрөө, урбуулжа шадаха хүсэндөө этигэжэ, улам һайнаар ажаллаха арга боломжотой байһанаа суглаан дээрээ элирүүлээбди. Гэхэ зуура хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд олдохо байба. Тусхайлбал, шоройболон нүүрһэ зөөдэг автотранспортын гуримгүй ажалһаа уламжалан, бидэ, экскаваторщигууд үнэтэ сагаа дэмы гээхэ баатай болодог байгабди. БелАЗ-ууд заримдаа час шахуу саг соо үгы болон ошохо. Энэ үедэ бидэнэр миин байна ха юмбибди. Иимэ забһарта һэргылэмжын заһабарилга үнгэргэдэгбди. Зүгөөр хододоо ушардаг иимэ байлганай үедэ саг үргэлжэ заһабарилха юун олдохоб?! Автотранспортын таһалгарьягүй хүдэлгэгдэжэ эхилхэдэ, уурхайнуудай дэргэдэхи харгы болон хүдэлмэриин талмайнуудые сэбэрлэхэ бульдозернууд үгы болошоод байхал. Энэ ушарһаа мүн ажалаймнай бүтээсэ доошолно.

Тиимэһээ горно-транспортна комплекс гэһэн гуримай ёһоор экскаваторщигууд, жолоошод, хамһабариин хүдэлмэришэд нэгэн харюусалгатайгаар, бэе бэетэйгээ нягта холбоотойгоор хүдэлмэриеэ эмхидхэхэнь тон шухала. Һанай иимэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо манай бригадын ажалай бүтээсэ яһала дээшэлээ. Тингэжэ бидэнэр февраль, март һарын даабариие үлүүлэн бэелүүлээд, бадарһан урма зоригтойгоор хүдэлжэ байнабди. Мүнөө манай бригада «Востоксибуголь» нэгэдэхи адли арга боломжотой коллективүүдэй дунда рекорд туйлаха зорилготойбди. Энээнэй урда Холбоолжоной уурхайһаа П. Балалаешниковай бригада рекорд туйлаһан юм. Тэрэ туйлалтадань хүрэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаараа оролдожо байнабди. Бригадын гэшүүн бүхэн харюусалгатаа мэдэржэ, журамтайгаар ажаллана. Журам эбдэһэн гансахан ушар үшөө нёдондо үзэгдөө бэлэй. Экипажай суглаан дээрэ тэрэ зэмэтэниие шүүмжэлжэ, гурбан һарын туршада бага түлбэритэй хүдэлмэридэ оруулаа һэмди. Тэрэ гэһэнһээ хойшо шанга журамай эрхэ байдалда халаан халаанаараа бригада хоорондоо мүрысэн ажалланабди.

Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойе ажалай эрхим бэлэгүүдээр угтаха гэһэн социалис уялга баталан абанхайбди. Хахад жэлэй түсэбһөө гадуур 40 мянган кубометр шоройурбуулжа хаяха, тэрэшэлэн 10 мянган тонно нүүрһэ даабариһаа гадуур малтаха гэһэн уялгаяа заатагүй бэелүүлхэ ёһотойбди.

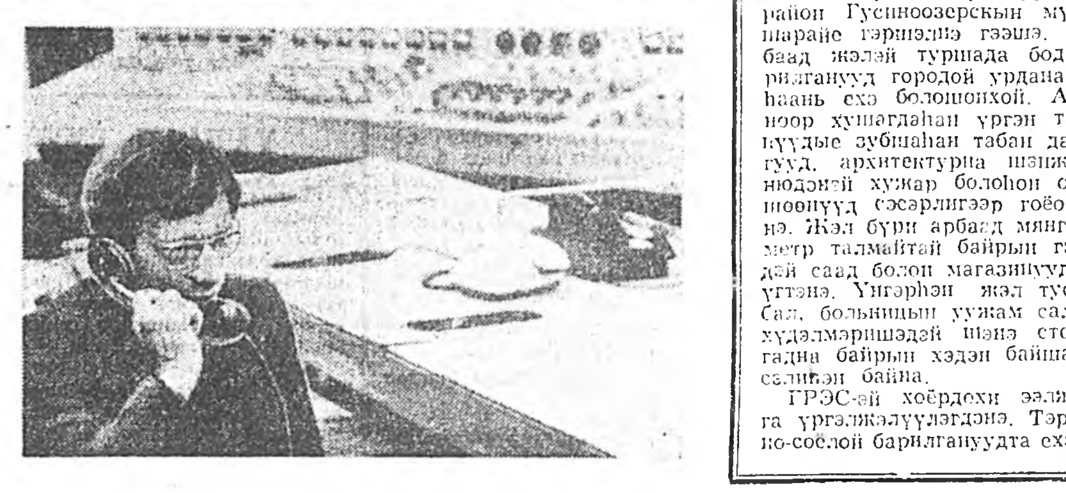
Холбоолжоной уурхайда ажаллаха, хүдэлмэришэдэй амарха эрхэ байдал жэл ерэхэ бүри һайжаруулагдажа байна. Богонёор хэлэхэдэ, түрэл Буряад ороной һалбаран хүгжэхэ тума ажабайдалнай улам һайжарна ха юм.

А. ШЕВЧЕНКО,
Холбоолжоной уурхайн экскаваторщигуудай бригадир.

Галуута нуурай толидо нюураа толилжо зураглаһан ГРЭС-эй мантан ехэ байшан республика соогоо эгээн үндэр, эгээн уужам барилгануудай нэгэн болонхой. Машинна зал соо ороходоо, һүртэй мандагар агрегадуудай хажууда өөрыгөө бишыханаар, шэгшын шэнээн мэтээр мэдэрхэш. Абарга ехэ агрегадуудай нэгэниинь арбаад метр ута голтой зэрсэгротор эршэтэйгээр эрьюулэн, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилнэ гээшэ. Дүрбэн иимэ блок дуугаа нэгэдүүлэн һүни үдэргүй хүнхинэнэ. Хоёр-гурбан мэргэжэлтэдһээ ондоо зон энэ зал соо харагдахагүйнь гайхалтай.

Юуб гэхэдэ, Гусиноозерско ГРЭС-эй олонхи узел болон хэдэг хэрэгсэлнүүд мүнөө үеын эрдэм, техникын эгээн һүүлшын дэбжэлтэдэ харюусамаар оньһотой юм. Тиимэһээ ажаглагшад тоогоороо үсөөншье һаа, дээдэ разрядай мэргэжэлтэйнүүд. Харууһалан жолоодолго имагтал автомашинын аргаар бэелүүлэгдэнэ ха юм. Жэшээнь, энэ халаанда турбинануудай дежурна дүрбэн машинист туһалагшадтаяа хүдэлнэ. Тэдэнэр тон үсөөн хадаа иимэ мантан техникын хажууда обёорогдоногүй бшуу.

...Ороной гайхамшагта станцинуудай нэгэн болохо Назаровска, ГРЭС-ые жолоодон хүдэлгэлсэһэн Ленинэй орденой кавалер В. Н. Бегунов Буряад орон ерэжэ, эндэхи котельнэ отделенидэ машинистээр хүдэлхэдөө, кадрнуудые һурган хүмүүжүүлэлсээ. Буряадууд Виктор Бадмаев, Валерий Борисов ГРЭС-эй эрхим хүдэлмэришэд болоһо ургаһан байна. Коммунист Ю. А. Днепровский котлотурбинна цехэй суута машинист. Тэрэнэй эдэбхи үүсхэлээр вахтануудай хоорондо социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. «СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ габшагай ажалай 60 вахта» гэһэн хүдэлөөниие үргэлжэлүүлэн, Буряадай АССР-эй түүхэтэ ойдо зорюулһан габшагай вахтанууд соносхогдоод, ГРЭС-эй коллектив мүнөө оролдосотойгоор ажаллажа байна.

БАРАНАЙ ОМОГОРХОЛ

Репортаж

...Машинна залһаа гэшхүүрээр дээшээ гаража, станциие жолоодон хүтэлбэрилдэг газар ерэбэбди. Тоо томшогүй олон цифербладууд үргэн ханануудые бүхыдэнь эзэлэнхэй харагдаха юм. Заримануудай дээрэхи стрелкэнүүд хүдэлжэ, һүрэжэ һэлаганажа, гансал эндэ һууһан анхаралтай мэргэжэлтэдэ мэдээжэ дохёо тэмдэг заана хэбэртэй. Блок бүхэн нэгэ операторта мэдэлтэй, агрегадай хүдэлмэриин бишыханшье хубилалта саг зуура оньһон приборой ашаар энэ щит дээрэ харуулагдана гээшэ.

— Хоёрдохи блогой машинист! Эрьесэеэ эршэтэй болгогты! — гээд, эндэһээ селектороор захиралта үгтэнэ.

Зүгөөр нэгэ цифербладай дохёо тэмдэг баранай анхаралэзэлнэ. Энэ прибор дээрэ ГРЭС-эй үйлэдбэрилһэн элшэ хүсэнэй хэмжээн согсологдодог юм. «18 миллиард 150 миллион» гэһэн тоо гаража ерэбэ. Тэды киловатт-час электрын элшэ хүсэ ГРЭС эхинһээ мүнөөдэр болотор үйлэдбэрилэн, арадай ажахыда дамжуулба гээшэ. Аяар арбан найман миллиардые тухайлан харуулхын тула иимэ жэшээтэй сасуулая. 1 киловатт-час электрын хүсөөр 10 килограмм метал шанаад, хабтагайлха гү, али 100 килограмм ороохо таряа татаха, али үгы һаа, 30 килограмм хилээмэ бариха зэргэгэй.

...ГРЭС-һээ алишье зүг тээшэ ЛЭП-эй аржагар үндэр бахананууд алхална. Буряадай АССР-эй хэрэглэмжые гүйсэд хангахаһаа гадна. Сибириин нэгэдэмэл системэдэ, мүн хилын саана элшэ хүсэеэ үгэлсэнэ.

Ашаглагдажа байһан станциин дэргэдэ мүнөө хүлгөөтэй. Барилгын хүдэлмэри партиин даабаряар үргэлжэлүүлэгдэнэ. ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй ашаглалгада үгтэхэдэ, гүрэнэймнай эгээн хүсэтэ станци Буряад ороной омогорхол болоно гэрэлтэхэл даа...

Н. НАМСАРАЕВ,
журналист.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гусиноозерско ГРЭС-эй «А» вахтын начальник А. А. Калистратов ажал дээрээ.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЗАЛИ ЕХЭ

Үдэр бүри үндыжэ байһан барилганууда сэхэ хамаатай байһандаа, сэдьхэл дүүрэн түрэл городой үйлсөөр эзэн ёһоор алхалан ябахада урматай байдаг. Манай бригадын мүнөө бодхоожо байһан 116 гэр байрын байшан архитектурна түхэлөөрөө Гусиноозерскын эгээн һайхануудӑй нэгэн болохо зэргэтэй юм. Һайжаруулагдамал эрхэ байдалай гуримаар түсэблэгдэһэн энэ гэрэй таһалга бүхэниие эрхим шанартайгаар бүтээхэ гэһэн уялга бригадна подрядай хэлсээн соо онсолон тэмдэглэһэн байнабди. Түрүүшын ээлжээнэй гушан гэр байрада оролон зон бидэнэртэ баяр баясхалан хүргэжэ, урма зоригыемнай улам бадаргаа юм. Ажалдаа бүхы һанал бодолоо үгэнги Нина Дмитриева, Мария Деревцова, Сергей Крамаров, Андрей Шиндрик, Алла Игнашова бүтээсэтэйгээр, оролдосотойгоор хүдэлжэ, халаанай даабари саг үргэлжэ бэелүүлнэ.

Манай городто барилгын хүдэлмэри угаа ехэ юм. Тиимэһээ бригадна подрядай түрүү онол аргаар хүдэлжэ, барилгые түргэдхэхэ, объектнүүдые болзор соонь тушаахань мүнөөнэй шухала хэрэг болонхой. ГРЭС-эй барилгын управленидэ бидэ энэ гурим түрүүшээр хэрэглэжэ эхилээ һэмди. Саг болзортонь энэ байшангаа барижа дүүргээд, хүүгэдэй сад-ясли бодхоохо түсэбтэйбди.

Барилгашанаар оройдоо табан жэл хүдэлжэ байһаншье һаа, хурганя даража тооложо, өөрынгөө бодхоолсоһон байшангуудаар омогорхоноб. Гол түлэб залуушуул ГРЭС болон тэрэнэй хэрэглэмжын объектнүүдые барина гээшэ. Жэшээлхэдэ, һаяхана комсомолой зуурашалгаар зуу шахуу хүбүүд, басагад олон хизаар, областьнуудһаа ерэжэ, станциин хоёрдохи ээлжээн, тэрэшэлэн социально-соёлой барилганууда хабаадалсажа эхилбэ. Тэдэнэр баһа «өөрынгөө городые барилсааб!» гэхэ эрхэ манай нютагта олохонь ха юм даа.

В. БУДАЕВ,
ГРЭС-эй барилгын управлениин 3-дахи участогай шулуушадай бригадир.

СОЁЛШОДОЙ ҮҮРГЭ

Амаралтын үдэр гү, али үдэшэлэн шахтернууд, энергетигүүд, барилгашад соёлой байшан, библиотекэ, кинотеатр, сэсэрлиг парк руу олоороо ерэдэг юм. Тиимэһээ хүн бүхэнэй һонирхолго болон ухаан сэдьхэлэй эрилтэдэ харюусамаар соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулхые оролдонобди. Манай соёлой байшанда арадай ба кукольна театрнууд, уран һайханай эмхи, уран зохёолдо дуратайшуулай нэгэдэл, гимнастикын болон шатарай кружогууд хүдэлмэриеэ һонирхолтойгоор эмхидхэнэ. ГРЭС-эй, Холбоолжоной уурхайн коллективүүдэй уран һайханай ансамбльнууд республика соогоо мэдээжэ болоһон, холо ойрын хото хүдөөгөөр хатар наадаяа харуулжа, олоной үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ. Л. Волченковагай хүтэлбэрилдэг театр үе үе болоод лэ шэнэ зүжэгүүдые харуулжа, багашуулай дура ехээр татадаг юм.

Уран зурагай һургуулиин бэлигтэй бүтээлнүүдээ саг үргэлжэ городой сэгнэгшэдэй үзэмжэдэ табина. Иимэ выставкэдэ тусхай таһалга соёлой байшан соо хараалагданхай. Гусиноозерскын хүгжэмэй һургуулидахи дүрбэн класста зуу шахуу хүбүүд, басагад һурана.

Н. ХЕТАГУРОВА,
«Шахтер» гэжэ соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэ.

Гусиноозерск город үдэрһөө үдэртэ урган хүгжэнэ. Городой 6-дахи микрорайоной шэнэ гэрнүүд.

Б. ЧЕРНЫХЭИ фото.

Тоо, баримтанууд

△ 1852 ОН. Дек... Н. А. Бестужев ... шэһэн байна: «ГАЛУУ... НУУРАЙ ЭРЬЕЭР ... ЛУУН НҮҮРҺЭНЭЙ ХЭБ... ШЭ ХАА ХААНА... ОБЕОРОГДОНО».

△ 1896-98 ОНУУД. ... демик В. А. Обручев ... нүүрһэнэй хэбтэшын ... тодорхойлбо.

△ 1938—39 ОН... «Гусиноозерская» шахт... түрүүшын уурхайнуудта ... шалгын малталга эхилэ...

△ 1939 ОН. 30 мя... тонно нүүрһэ арадай ажа... да эльгээгдэбэ.

Энэл жэл 70 мориной ... тэй локомобиль элект... элшэ дамжуулдаг болоб...

△ 1940 ОН. Ста... нэрэмжэтэ колхозой һу... да мүнөөнэй Гусиноо... городой түрүүшын гэр... баригдаба.

△ 1976 ОНОЙ ДЕКАБ... Гусиноозерско ГРЭС-эй ... рүүшын блок ашаглал... үгтэбэ.

△ 1979 ОН. ГРЭС-эй ... рүүшын ээлжээнэй һүүл... дүрбэдэхи блок хабсар... дажа, станци дүн хамта ... мянган киловатт хүсэтэй ... лобо.

△ 1982 ОН. Нү... абалгын хэмжээн 100 ... дээшэлээ гэхэ гү, али ... миллион шахуу тонно ... тагдаа.

△ 1983 ОНОЙ МА... Гусиноозерско ГРЭС ... хамта 18 миллиард кило... час элшэ хүсэ үйлэдб... лөө.

...ҮЖЭГҮҮДЭЭ ...РУУЛЖА ЭХИЛБЭ

...АЙ Улаан Тугай ...гүрэнэй буряад дра-...демическэ театрта ...үн зон дүүрэн суг-...Юуб гэхэдэ, аха дүү ... АССР-һээ ерэһэн ...манай гастроль эхи-

...далахи хонхын жэн-...орденто театрай ...һуурингууд баран-...эгдээд байгаа. Ху-...нээгдэхэһээ, урид ... АССР-эй соёлой ... орлогшо Х. У. ... түрүүтэй айлша-...эгшэд, манай рес-... соёлой министр ...Жалсараев түрүүтэй ...еэлэгшэд авансце-... гараба. СССР-эй ...даһаар 60 жэлэй ...дэрлэгдөөд, Буряа-...СР-эй байгуулагда-... жэлэй ойн баярые ...ээ байхада, ма-...еспубликада гаст-...һан аха дүү ... артистнуудые Д. З. ... үнэн зүрхэнһөө ... амаршалжа, зохёо-...дань амжалта хүсэ-...дээ Ажалай Улаан ...денто буряад дра-...демическэ театр мү-...Элистэ хотодо гаст-...илхээ байна гэжэ ...тэмдэглээ. РСФСР-... артист Д. Ц. Да-... Н. Намсараевай нэ-... буряад драмын ака-... театрай ахамад ... РСФСР-эй ара-... Ф. С. Сахиров, ...орденто Гүрэнэй опе-... баледэй академи-...атрай ахамад ре-... РСФСР-эй габьяа-... С. Д. Будажапов ...сад айлшадтаа баг-... барюулаа.

...гай АССР-эй соё-...трэй орлогшо Х. У. ... харюугай үгэ хэ-... автономито респуб-... байгуулагдаһаар 60 ...сэһэн алдарта ойн ...дашарамдуулан, Бу-

рядадай бүхы ажалша түмэнине халуунаар амаршалба. Аха дүү театрнуудай андалдаата гастрольнууд хоёр арадай искусствын саашанхи хүгжэлтэдэ тон ехэ удха шанартай байха гэжэ тэрэ онсолоо.

Удаань А. Бадмаев. Э. Купцов хоёрой «Зултарган — талын ногоон» гэһэн зүжэг харуулагдажа, Баатар Басанговай нэрэмжэтэ Гүрэнэй хальмаг драмын театрай гастроль тусхайтаар эхилбэ гээшэ. Зүжэгэй үйлын хүгжэхэ тума зал соо һуугшад олон удаа альга ташан, аха дүү хальмаг артистнарай бэлиг шадабариие һайшаан амаршалһан байна. Хальмаг хэлэн дээрэ зүжэгэй табигдаһаншье һаа, нэгэн доро синхронно оршуулга хэгдэжэ байгаа. Тиимэһээ ородшье, буряадшье хүнүүд өөр өөрынгөө хэлэн дээрэ хараһан шэнги, геройнуудай дуу гаралсахые, үйлын хүгжэлтые ядамаггүйгөөр ойлгожо һуугаа бшуу. Зарим нэгэн наушниггүйгөөр шагнаха юм. Юуб гэхэдэ, хальмаг болон буряад хэлэнүүд түрэл хэлэнүүд ха юм. Гэбэшье олон үгэнүүдынь илгаатай байна гэжэ абаһаар тухайлагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев, КПСС-эй обкомой секретарь А. А. Бадиев болон республикын хүтэлбэрилхы бусад тушаалтад хальмаг нүхэдэйнгөө зүжэгые ерэжэ хараа.

Зүжэгэй дүүрэхэдэ, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев түрүүтэй республикымнай хүтэлбэрилхы тушаалтад сценэ дээрээ гаража, түрүүшынь амжалтаар айлшадаа халуунаар амаршалаа.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зүжэгһөө хэһэг.

Соведүүдэй залуу республикын хилын харуул бии болгохо тухай декредтэ Владимир Ильич Ленин 1918 оной майн 28-да гараа табиһан юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо хилын харуулай сэрэгүүд дэлхэй дээрэхи анха түрүүшын социалис гүрэнэй хилэнүүдые хёрхо наринаар сахижа байдаг.

МҮНӨӨДЭР—ХИЛЫН ХАРУУЛШАНАЙ ҮДЭР

СОВЕТ ХИЛЭ САХИГШАД

Коммунис партиин хэрэгтэ, Эсэгэ орондоо совет сэрэгшэдэй үнэн сэхэ байһан тухай, тэдэнэй шэн зориг, мэргэжэл шадабари тухай, дайсадай арга мэхэ элирүүлжэ, буруу һүргэжэ шададаг тухай хилын харуулай сэрэгүүдэй алдарта түүхэ-бэшэгэй хуудаһан бүхэниинь хөөрэнэ. Дунда Азида басмачуудые, баруун ба урда хилэнүүд дээрэ бүлэг бандидуудые усадхахадаа, Алас Дурна зүгтэ япон милитаристнуудтай байлдахадаа, хилын харуулшадай гаргаһан мартагдашагүй баатаршалганууд энээн тухай үнэншэмөөр гэршэлнэ. Үсөөн хүнтэй заставанууд дайсадай томо эмхидэлнүүдэй урдаһаа тулажа гарадаг байгаа. Дайсадай хэды булюу хүсэтэйшье һаань, тэдэнэр Эхэ оронойнгоо хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүй байлгые аршалан хамгаалхаар шиидэнхэй байдаг һэн. Жэшээнь, 1936 оной январиин 30-да япон самурайнуудай ехэ отряд Мещеряковой хүндыдэ совет хилэ эбдэхэдэнь, заставын начальник Александр Агеев түрүүтэй хилын хэзаар моритой 30 харуулшан дайсанай замые хаагаа һэн. Булюу хүсыемнай ойлгоходоо, совет сэрэгшэд зугадаха бээз гэжэ японтон һанаһан байгаа. Зүгөөр тад һөөргэ юумэн болоо, самурайнууд өөһэдөө зугадаха баатай болобо. Командирай һүбэлгэн бэрхэ, сэрэгшэдэй зүрхэтэй зоримгой байһанай ашаар япон отряд һамна бута сохигдоһон, амиды үлэһэн сэрэгшэдынь Манжурай газар тээшэ сухариһан юм.

Дайнай урда тээ совет хилэ дээрэ гүрэнэй өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадал, хамгаалагшадай сэдьхэл зоригынь шалгагдадаг бэлэй. Эндэшье, тэндэшье хилэ дээрэ шанга тулалдаанууд болодог һэн. Хасан нуурай эрьедэхи, Халхын гол дээрэхи, Карелиин ой соохи байлдаануудые һанаандаа оруулаял. Эдэ байлдаануудта хилын харуулшад шэн зоригой ба баатаршалгын үльгэр жэшээ харуулһан магтаалтай.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай Советскэ Союзай хилэнүүдтэ ойртохо бүринь, империалис, илангаяа гитлеровскэ тагнуул агентнүүдээ манай орондо эльгээхые бүри нэтэрүүгээр оролдодог байгаа. Дайнай урдахи жэлнүүдтэ дайсадай 4 мянганһаа дээшэ тагнуулшан элирүүлэгдэжэ, аюул сарагдаһан юм. Имагтал тэрэ үедэ 467 шпиониие, һүйдхэлшэдые, эд бараа нюусаар хилэ гаргаһан хүнүүдые барижа Никита Карацупа суурхаһан гэшэ.

Совет арад амгалан тайбан ажалаа ябуулжа байгаа, эрдэм, соёл үзэгдөөгүй үндэр хэмжээндэ гаргагдаа. Совет хүнүүдэй ажабайдал улам һайжаржа байгаа һэн. Гэбэшье 1941 оной июниин 22-то фашис Германи манай орондо добтолжо, совет хүнүүдэй амгалан тайбан зохёохы ажал таһалдуулагдаа бэлэй.

Энэ үдэр эгээл гашуудалта ба эгээл баатаршалгата хуудаһан мэтээр хилэ сахигшадай дайшалхы түүхэ-бэшэгтэ оронхой. Дүн хамта 35 мянга шахуу хүнтэй совет хилын 796 застава Балтиин далайһаа эхилээд, Хара далай хүрэтэр хаража байгаа. Совет Армиин түрүү частьнуудтай хамта тэдэнэр 5 миллионһоо дээшэ сэрэгшэтэй гитлеровскэ 190 дивизиин сохилтые түрүүлэн даажа абаа һэн. Манай заставанууд гансал буу зэбсэгтэй байгаашье һаа, дайсадые эрэлхэг зоригтойгоор угтаһан юм. Олохон заставануудай сэрэгшэд ами наһаяа хайрлангүй дайлалдажа, бултадаа алуулһан байха. Хилэ дээрэхи түрүүшын байлдаануудта Эхэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа үгэһэн алдарта хилын харуулшад Андрей Кижеватовай ба Виктор Усовай, Алексей Лопатинай болон Фёдор Мориной, Иван Пархоменкын ба Алексей Новиковой, Иван Булгаковай ба бусад олоной нэрэнүүд совет хүнүүдэй дурасхаалда хэзээдэшье мартагдахагүйл.

Гитлеровскэ фашизмые ба япон милитаризмые бута сохиһоной, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай илаһанай ашаар, коммунис, хүдэлмэришэнэй болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүгжэлтэ дэбжэлтын ашаар социализм дэлхэйн хүсэн түгэс байгуулалта боложо тодороо. Социалис байгуулалтын бии болоходо, аха дүү социалис оронуудтай хүршэлдэг совет хилын шэнжэ шанар хубилаа. Энэмнай эб найрамдалай ба хани барисаанай хилэ болонхой.

Социализмын оронуудай хани барисаанай бэхижэхэ бүринь хүршэ социалис гүрэнүүдэй хилын харуулшадтай совет хилын харуулшадай бэелүүлдэг харилсаа холбоон улам бэхижээ. Мүнөө үедэ энэ холбоо барисаан илангаяа бэхи, олон янзын болонхой. Хилын харуулшад нэгэ нэгэндээ ябалсадаг, сэрэгшэдые һургаха ба хүмүүжүүлхэ дүй дүршэлөө халан абалсадаг. Нэгэ зэргэдэ жагсажа, Совет оронай ба аха дүү оронуудай хилын харуулшад социалис хани нэгэдэлтэ гүрэнүүдэй хилэнүүдые хамтын дайсадһаа найдамтайгаар хамгаалдаг. Дайшалхы тэмсэлдэ мүндэлһэн алдарта ёһо заншалнуудынь улам арьбадхагдажа, эбдэршэгүй хани барисааниинь бүри бэхижэжэ байдаг.

Гэбэшье олохон хилэ дээрэ тон һэримжэтэй байха ушартай болодог. СССР-эй хилые найдамтайгаар хамгаалха тухай Ленинэй заабаринуудые бэелүүлэн, манай парти, правительство хилын сэрэгүүдтэ анхаралаа заахашье һуладуулдаггүй юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай орон дотор ехэ хэмжээнүүд абтажа, хилын харуул тон шэнэ шатада гаргагдаа.

1983 оной мартын 1-һээ манай орон дотор СССР-эй Гүрэнэй хилэ тухай Хуули хүсэндөө оруулагдаба. Совет гүрэнэй хилые аршалан хамгаалха тухай Коммунис партиин ба Совет правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгые шухала политическэ удхатай тус документ согсолон харуулна. Ороной политическэ ба экономическа ашатуһые хамгаалха, тэрэнэй аюулгүй байдалые хангаха түхай эндэ нэн түрүүн хэлэгдэнэ. СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй хилын харуулай сэрэгүүд эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг юм гээд Хуули дотор хэлэгдэнэ.

США-гай мүнөөнэй засаг захиргаан, НАТО-гай бусад оронуудай зонхилхы бүлэгөөрхид уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгохо, сэрэгэй бэлдэлгэнүүдые үргэдхэхэ, социалис оронуудта харша һүйдхэлтэ нюуса ябуулгануудые шангадхаха хараа шугам бэелүүлжэ байһаниинь мэдээжэ. Уласхоорондын эрхын гуримуудые бүдүүлигээр эбдэн, баруунай тагнуулай органууд өөрэдынгөө агентнүүд болон эмиссарнүүдые СССР-тэ эльгээхые, мүн буу зэбсэг болон тэһэрдэг бодосуудые, наркотигуудые, радиогой тусхай хэрэгсэлнүүдые ба абажа ябахада сомор олошоруулдаг техникэ, һүйдхэлтэ шэнжэтэй хэблэлэй материалнуудые нюусаар хилэ гаргахые һэдэдэг юм.

Дайсан харша иимэ ябуулга эрхилжэ байхадань, манай хилын харуулшад ехэ һэримжэтэй байха, Эхэ оронойнгоо үмэнэ уялгаяа гүнзэгыгөөр мэдэрхэ зэргэтэй болодог. «Эхэ оронойнгоо аюулгүй байдалые, тэрэнэй нангин хилын ойроо хүртэшэгүй байлгые найдамтайгаар хамгаалхаһаа ондоо ехэшье, харюусалгатайшье, шухалашье зорилго совет хилын харуулшадта үгы юм» гээд Ю. В. Андропов онсолон тэмдэглээ һэн. Оромнай ямар харюусалгатай тушаалда бидэниие табяаб гэжэ хилын харуулшад гүнзэгыгөөр мэдэрдэг, тэдээндэ үзүүлэгдэһэн нэрэ хүндөөр омогорходог, парти ба арадай этигэл найдалые харюулхын тула хүсэ шадалаа гамнадаггүй.

Хилын харуулшад Карпов Тропин хоёр үндэр уялгаяа мэдэрдэг, һэримжэтэй байһанайнгаа ашаар лэ гадаадын тагнуулай арга мэхэтэй агентые һаяхан бариһан байха юм. Тиигэжэ тэрэнь СССР-эй хилые гаталжа шадаагүй.

«Мерседес-Бенц» гэжэ заахан автобусой эзэн хэды наринаар бэлдэһэн байгаашье һаа, урагшагүйдөө. Тэрэниие замда бэлдэһэн хүнүүд машинын досоохи ханада ба оройдохи бүреэһэнэй саанань Совет орондо харша 8 мянган хэһэг хэблэлэй зүйл ехэ хананхатайгаар нюуһан байгаа. Тусгаар шалгалтын «Выборг» пунктын хилын харуулшад сержант Калинин, младша сержант Казаков тэрэниие хилэ гаргуулаагүй юм.

Дайшалхы ба албан тушаалай мэргэжэл шадабаряа улам мүлижэ, үндэр үрэ дүнгүүдтэйгээр совет хилын харуулшад заншалта һайндэрөө угтажа байна. Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай хилын харуулшадтай хамта тэдэнэр саашадаашье үндэр уялгаяа шэн зоригтойгоор дүүргэхэ юм.

Иван ВЕРТЕЛКО,
генерал-лейтенант, СССР-эй КГБ-гэй Хилын харуулай сэрэгүүдэй начальнигай нэгэдэхи орлогшо.
(АПН).

НЮТАГАЙ ХУБҮҮНЭЙ НЭРЭМЖЭТЭ ЗАСТАВАДА

«Хёрхо нюдэтэй, бата гартай, хизааргүй эрэлхэг зоригтой ногоон фуражкатай сэрэгшэд түрэл Эхэ ороноймнай ниислэл хотоһоо зуугаад, мянгаад километр холо үдэр һүнигүй һэримжэтэй вахтада жагсанхай гэһэн баяртай бодолтойгоор Ехэ Бронныл талмай дээрэ оршодог музейһээ гаранаб...»

Хилын харуулшадай үдэртэ зорюулагдаһан «Хилын харуулай застава» гэһэн выставкын һайшаалай дэбтэр соо тиигэжэ бэшэгдэнхэй байгаа һэн. Энэ выставкэ Москва хотодо Хилын харуулай сэрэгэй музей соо һаяхан дэлгээгдэбэ.

Гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн стендүүдэй нэгэнииинь Г. А. Гармаевай нэрэмжэтэ застава тухай хөөрэнэ. Гармажап Аюрович Советскэ Союзай Герой гэһэн нэрэ зэргэдэ буряад хүбүүд сооһоо түрүүлэн хүртэһэн байна. 1970 оной октябриин 22-то сэрэгэй Забайкалиин округой хилын харуулай нэгэ заставада Гармажап Гармаевай нэрэ олгуулагдаа.

Совет газарай хилые сахижа байһан застава бүхэн Агууехэ Октябриин илалтануудай найдамтай харуулшан юм. Тэдэнэй дунда эрхимүүдэйнь эрхим—хилын харуулай албанай отличник-заставанууд бии юм. Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа үгэһэн хилын харуулша Геройнуудай нэрэнүүдые үндэрөөр үргэн алдаршуулжа ябана.

А. ЗЛОТИН,
Москвагай гүрэнэй университедэй хүдэлмэрилэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хилын харуулшадай заставада.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮД

РАЙОНОЙ ЧЕМПИОН

Пурбо Цыденовна Бадмаева мүнөө табин наһатай. Тэрэ Захааминай районой Утаата нютагта түрэһэн юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болон тэрэнэй һүүлээрхи жэлнүүдтэ 5 класс дүүргээд, һургуулияа орхихо баатай болоһон. Тиигээд түрэл колхоздоо ажаллажа эхилээ бэлэй.

Бүри багаһаа Пурбо ажалда дуратай байгаа. Колхоздоо тэрэнэй хээгүй ажал гэжэ үсөөн. Дамдинай Долгорой даажа байһан гунжадай гүүртэдэ мал адуулагшаар, зунай сагта үбһэ, модо, түлеэ бэлэдхэгшээр, Борьёогой үргэн талаһаа морин тэргээр хужар зөөгшөөр, түмэр анзаһаар газар хахалагшаар, модон борнойгоор паар борнойлогшоор хүдэлөө.

Хорин жэлэй саада тээ Пурбо Цыденовна дахинаа малшан болоо бэлэй. Түрүүшээр шахан тарғалуулгын гүүртэ дээрэ, удаань юһэн жэлэй туршада таһалгаряагүйгөөр залуу малнуудые харууһална. Һүүлэй зургаан жэлэй туршада тэрэ нэгэшье мал гарзада оруулаагүй. Илангаяа үнгэрөөшэ 1982 ондо эрхим амжалта туйлаа. Сүүдхэдэ мал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые 850 граммаар нэмээхэб гэһэн уялга абаһан аад, тэрэнээ 1000 граммда хүргэжэ, районой чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Иимэ амжалта Пурбо Цыденовнада миин өөрөө ерэнэгүй. Олон жэлэй туршада мал ажал дээрэ хүдэлжэ, баян дүй дүршэлтэй болоһон малшан даажа абаһан хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандана, тэрэндээ бүхы хүсэ шадалаа зорюулнэ. Бүхы тэжээлээ һайнаар бунлуулаад, буруунуудаа зоотехническэ заабариин ёһоор эдеэлүүлдэг, уһалдаг, адуулдаг.

Бэрхэ малшан дүршэлтэйшье һаа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхын түлөө ходо оролдожо байдаг. Байрынь гэртэ ороо һаа, стол дээрэнь мал ажал тухай бэшэгдэһэн элдэб брошюранууды, «Байгал» журнал, «Буряад үнэн», «Ажалай Туг», «Пионерская правда» болон бусад газетэнүүдые харахат. Пурбо Цыденовна ганса өөрынгөө хүдэлмэри хараад ябадаггүй, залуушуулые һургахын, дүй дүршэлөө дамжуулан үгэхые оролдодог.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон үнинэй малшан республикынгаа 60 жэлэй ойе ажалай амжалтануудаар угтахын түлөө оролдоно. Адуулжа байһан 154 буруунуудынь тобир тарганууд, нэгэшье мал гээлтэ, хоролтодо ороогүй.

— Нарата үдэрөөр үсөөн, хүйтэн, һалхи ехэтэй хабар боложо байна. Тиигэбэшье адуулжа байһан малнууднай бүрин бүтэн ондо орожо байна, нёдондонойхиһоо бага бэшэ амжалта туйлагдаха бээз, — гэжэ Пурбо Цыденовна хөөрэнэ.

Оролдосотой бэрхэ малшан жэл бүри элдэб шагнал хайрада хүртэжэ байдаг. КПСС-эй райкомой болон райсоведэй гүйсэдкомой, совхозой дирекциин болон парткомой хорёод грамотаар шагнагданхай.

А. ДОНОЕВ,
үдөө бэшэгшэ

СОВЕТ КОНСТИТУЦИИН ТУГ ДОРО

...ЖАРГАЛТАЙ ...ҮБИ ЗАЯАН

...янзада бууралтаһан ..., анханайнгаа шам-... шарайе алдаагүй, ...гэн харасатай хүг-...һан соогоо халуун ... яһалал үзэһэн хүн ... мэдэхээр: наһа-..., бушуу шанга гэш-... даамайхан хөө-...Будоцыренова Буда-...заровна отхон Ба-...тэеэ түрэһэн Эдэр-...тгаа ажаһуудаг.

...ой наһананиинь нам-... гээшэ: бүхы үхи-... «гараа ганзагада, ...реэдэ хүргөөд» бай-...ын жаргал дүүрэн ...һан золтой эхэ-... бодогшоб.

...а Балбарай эжы ...шаһан энэ хүгшэн ... сентябрь һарада ...аа гэжэ газарта ... Будоцыренэн гэжэ ...ай бүлэдэ найман ...нь дээрэнээ гурба-...ь боложо түрэһэн

...ын байдалаар олон ... бүлын ажаһууда-... байһаниинь оу-...жэ ааб даа.

...30 ондо нютагта-...3-ой тогтоогдоходо, ...айһаа ажал хэжэ ...шэб, — гэжэ тэ-.... — Арбан зур-...оходоо, үнеэнэ-...алжэ захалааб. 1936 ...нгэ тосхондо МТС-...ристнуудые бэлдэ-... нээгдэжэ, тэндэ 5 ...уршa соо һуража, ... мэргэжэлтэй бо-...«Зургаанай зам» кол-...ерто трактораар га-...даг, таряа тарил-...гааб. Мүн тэрэл ... тракторааpaa та-...үрнабабди. Тиихэ ...анай боолтотой по-...лотилкаар сохижо, ... хиидхэн унагаадаг ...нөөмнай тэрэ үе-...ёнье» гансал му-...ажа болохо юм бэ-... үбэлынь Хэжэнгэ-... трактораа заһа-... үнгэрбэб. Яһалал һайн хүдэлдэг байгаа гээшэ гээби, ходол шагнал абагша һэм, — гээд хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

— 1937 ондо Ивалга нютаг хадамда гараа һэм. Балбар хүбүүтэйхэн болоод, жаргахым тэндэ нүхэрни — Жамбалов Лубсан — Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда мордожо, тэндэһээ бусажа ерээгүй һэн даа. Нютагаа бусахa баатай болоожо, түрэл «Зургаанай зам» колхоздоо элдэб ажалда хүдэлбэб: уһанай модондо, үнеэшэнээр, хонишоноoршье ажаллааб. Юрэ ямаршье ажалда тунхарижа, зүрхэсэжэ байһанаа огто һанадаггүйб. Дайнай һүүлээр тон хүндэ жэлнүүд байгаа даа, теэд үлдэжэ, даарaжашье ябаһанаа ойлгогшогүйб. Залуу наһанай охин бултыень булидаг гээшэ һэн ха.

1948 ондо Батын Бабу гэжэ нүхэртэй болооб. Юрын ажалша бүлэ боложо, нүхэртэеэ хоюулан олон жэлдэ ехэ хони хараа бэлэйбди. Али юумэн хомор һэн ааб даа. Мүнөөнэйхидэл магазинуудһаа дуратай хубсаһаа абажа үмдэхэ, һанаһан эдеэгээ эдихэ гэхын аргагүй саг байгаа ха юм даа. Үглөөнэй харанхыһаа үдэшын харанхы болотор хүл дээрээл ябажа гарагша һэмди. Хонидойнгоо үбһэ хоол өөһэдөө бэлдэхэһээ гадна үбэлэй сагта хараани холо 20 модоной газарһаа, аяар Хөөрхэһөө, морин шаргаар бүри үүр хираалха үды байхада үбһэлдэ гү, али һолоомондо ошохош. Нара гаралганаар ерэжэ, хонидоо эдеэлүүлхэ, хүхүүлхэ ха юмши. Ойһоо морёор түлеэгээ өөһэдөө асаржа хаш. Мүнөөнэйхидэл магазинһаа бэлэн хүбэриг хилээмэ мэшээглээд ябашаха арга юун байба гээшэб. Гар тээрмээр бүхэли үдэшэндөө, һүниндөө ороoһо татажа, хайраһан хилээмэн болгожо, үри хүүгэдтэеэ хооллохош. Үдэшэ бүхэндэ, бүхэли һүниндөө шэлгүй лаампын гэрэлээр үхибүүдэйнгээ гутал, хубсаһа оёхош, мүнөөнэйхидэл сабхи, валенка гэжэ үгы байгаа бшуу даа.

Нүхэрни 1965 ондо наһа барашаба. Найман үхибүүдтэеэ үлэбэб.

1950-яад онойхидол бэшэ, тад ондоо һайн байдалтай болонхон байгаабди. Эдэрмэгтээ лэнэ уужам гэр барижа түбхинэнхэй, үхибүүднайш ехэхэнүүд, һургуулида һурахынгаа забһарта гэртэхи газаахи ажалаа жэнщэдгүй хэлсэдэг болоһон байгаа.

1967 ондо 50 наһатайдаа наһанайнгаа амаралтада гараа бэлэйб. Теэд найман үхибүүдые бултыень һургажа, хүл дээрэнь гаргаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ байһан юм. Анхандаа ажалай алинш дүрыень таниха болоһон хадаа жара наһа хүрэтэрөө хүдэлжэ ябаа хүм. Мүнөө үхибүүдни бултадаа зоной дунда ажаллажа, үдэжэ, жаргажа ябана гээшэ даа гэжэ хөөрэбэ.

Ехэ хүбүүн Балбаряи, өөрөө 9 үхибүүдэй эсэгэ, хүдөө ажахын институт дүүргэнхэй, инженер мэргэжэлтэй. Балмасу — медфельдшер, Бата — офицер, ГДР-тэ алба хэнэ, нүхэрынь яхад, нэгэ үхибүүтэй. Балжид Эдэрмэгтээ, совхоздо кадрнуудай таһагые даадаг, 4 үхибүүтэй. Баярнай аяар холын тундрада оро үдхэдэг совхоздо ахалагша ветврачаар хүдэлнэ, 2 үхибүүдтэй; Бальжир Улаан-Үдэдэ хүдөө ажахын институдта һурана, инженер-механик болохо юм гээбы. Одхон басаган Бутидмамнай багшын институдта һуража байна, нүхэрынь совхоздо ветврачаар ажаллана. Мүнөө гэртээ Базар хүбүүнтэеэ хоюулан үлэнхэйбди даа.

Будаханда Базаровна бүхы наһаараа үнэн сэхээр ажаллаһанайнгаа түлөө оло дахин шагнал, магтаалда хүртэһэн байна. Тэрэ олон грамотатай. «Ажалай ветеран» гэһэн медаляар шагнагданхай. Эхын Алдар Солын III шатын ордентой.

Совет Конституциин наран доро хүгжэн һалбаржа байһан Буряад орондо түрэһэн найман үхибүүдни жаргажа, ажаллажа ябанад даа гээд, эхын энэрхы сэдьхэлээр уяран татан, Будаханда Базаровна үнэн зүрхэнэй баяр мэдүүлэн, эдэ бүгэдые хөөрөө бэлэй.

Хүдөө бэшэгшэ Р. ДАШИЕВА хөөрэлдэбэ.

ТАСС • АПН • ХИЛЫН СААНАҺАА

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ҮДЭРНҮҮД

ДОРТМУНД. Урагшаа шармайһан хүдэлмэришэнэй болон колхозник эхэнэрэй дүрэ зураг холоһоо харагдана. СССР-эй арадай уран зураашa Вера Мухинагай бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон скульптурые гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн плакадууд дээрэ Дортмундын үйлсэнүүдтэ, талмайнуудта хаража болоно. Советскэ Союзай үдэрнүүд Хойто Рейн-Вестфали гэжэ газарай энэ промышленна ба соёлой ехэ түбтэ нээгдээ.

180 гаран концерт, зүжэг, кино-харалга, спортын мүрысөөнүүд, фото-зурагуудай, уран зурагай ба плакадай искусствын зохёолнуудай 27 выставкэ, СССР-эй ба ФРГ-гэй экономическа, эрдэм, техникын харилсаанай асуудалнуудаар семинарнууд —олонациональна совет соёлой ехэ һайндэрэй программада оруулагдаһан хэмжээ ябуулганууд, эдэл даа.

ССР Союзай Ехэ театрай труппын репертуарта С. Прокофьевой «Ромео ба Джульетта», А. Хачатурянай «Спартак» гэжэ баледүүд ороно. Эдэ баледүүд Дортмундын, мүн ФРГ-гэй бусад хотонуудай сценэнүүд дээрэ табигдаха юм. СССР-эй арадай артист С. Образцовой хүтэлбэри доро Куклануудай түбэй академическэ театрай актернууд хэдэн зүжэг харуулха байна.

ССР Союзай Ехэ театрай ахамад дирижер, СССР-эй арадай артист Ю. Симоновэй хүтэлбэри доро ФРГ-гэй радиогой ба ВДР гэдэг телекомпаниин симфоническа оркестр П. Чайковскиин, Д. Шостаковичой, Т. Хренниковэй, Р. Щедринэй ба бусад композиторнуудай зохёолнуудые гүйсэдхэхэ юм.

Эдэ үдэрнүүдэй үедэ ФРГ-гэй хүн зон СССР-эй соёлой ажабайдалтай дэлгэрэнгыгээр танилсаха байна.

Дортмундын обер-бургомистр Гюнтер Замтлебе Советскэ Союзай үдэрнүүдые нээлгэ дээрэ амаршалгын үгэ хэлэхэдээ, ФРГ-гэй ба СССР-эй хоорондохи соёлой, мүн худалдаа наймаанай-экономическа харилсаан ехэ удха шанартай байна гэжэ тэмдэглээ.

«Соёлой харилсаа холбоон арадуудай оюун ухаан бодолые баяжуулдаг, үгэеэ ойлголсохо арга олгодог байһаараа сэгнэшэгүй үнэтэй сэнтэй юм. Гэхэ зуура энэ шахардуу шанга байдалые һуларуулгада, уласхоорондын байдалые һайжаруулгада шухала хубитаяа оруулдаг байна, — гэжэ совет делегациие хүтэлбэрилэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, «СССР—ФРГ» гэжэ бүлгэмэй түрүүлэгшэ Л. М. Замятин хэлэбэ. — Манай оронуудай хоорондохи харилсаае хүгжөөн бэхижүүлхын, хүршэ ёһоной харилсаа холбоогоо батадхахын, Москвада баталагдан абтаһан договорые, Хельсинкидэхи Түгэсхэлэй актые бодотоор бэелүүлхын тула ехэ хүсэлэл оролдолгонуудай гаргагдаагүй һаань, Советскэ Союзай эдэ үдэрнүүдэй Дортмундда үнгэргэгдэхэгүй байһаниинь ойлгосотой».

Советскэ Союзай үдэрнүүд июниин 1 болотор үргэлжэлхэ юм.

ЭКОСОС-ой СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. Имагтал амгалан тайбан байдалда хүнүүдэй эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые хангажа болоно гэһэн гол тобшолол ООН-ой экономическа ба социальна Соведэй эндэ боложо байһан хабарай сесси дээрэ хүнэй эрхэнүүдээр болоһон үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад хэһэн байна. Ядерна буу зэбсэгүүдые ба бусад түхэлэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын түлөө, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө дэлхэйн арадуудай тэмсэл хадаа хүнэй түбхын түрүүшын эрхын түлөө, ажаябаха эрхын түлөө, ерээдүйн үетэнэй ажана тэниглэн байдалай түлөө тэмсэл болоно гэжэ социалис болон хүгжэжэ байгаа оронуудай түлөөлэгшэд үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Мүнөө үеын гол шухала асуудалда—эб найрамдалые хангаха, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха тухай асуудалда ямараар хандадаг байһанһаань, хүн бүхэнэй, арад бүхэнэй ажаһууха гэһэн эрхые ямараар сахин хамгаалдаг байһанһаань хүнэй эрхэнүүдтэ гүрэн бүхэнэй бодото хандасые ойлгожо болоно гэжэ совет түлөөлэгшэ С. А. Орджоникидзе мэдүүлээ. Совет гүрэнэй түрүүшын үдэрһөө хойшо арадуудай эрхэнүүдые, хүнэй эрхэнүүдые сахин хамгаалха эрмэлзэл хадаа совет гадаадын политикын таһаршагүй хубинь болоно гэжэ СССР-эй делегат тэмдэглэбэ.

АВСТРИИН ШЭНЭ ПРАВИТЕЛЬСТВО

ВЕНЭ. Австриин шэнэ правительствын бүридэлые Австриин президент Рудольф Кирхшлегер һайшааба. Социалист Фред Зиновац тэрэниие толгойлхо юм. Австриин социалис партиин түлөөлэгшэдһөө гадна, Австриин сүлөөтэ партиин гэшүүд кабинедэй бүридэлдэ оробо. Энэ партиин хүтэлбэрилэгшэ Норберт Штегер вице-канцлерай ба худалдаа наймаанай министрэй тушаалнуудые эзэлхэ юм.

Апрель һарада орон дотор үнгэргэгдэһэн бүгэдэ нийтын парламентын һунгалтын дүнгүүдээр һүүлэй 13 жэл соо ороной правительствые толгойлһон Бруно Крайский түрүүтэй социалистнууд Австриин национальна соведтэ (парламентын доодо палатада) диилэнхи олонхиин һууриaя алдажа, коалиционно правительство бүридүүлхэ баатай болоо һэн.

Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүд

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг СССР-эй ба США-гай делегацинуудай пленарна заседани майн 26-да эндэ болобо.

АФРИКЫЕ СҮЛӨӨЛЭЛГЫН ҮДЭР

ХАРАРЕ. «Эрхэ сүлөө, нэгэдэл, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтэ—энэ уряа мүнөө Африкын 50 гаран ороной арадуудай ажабайдалые годорхойлно. Африкын нэгэдэлэй эмхи (ОАЕ) 20 жэлэй урда тээ 1963 оной майн 25-да, Эфиопиин ниислэл—Аддис-Абебэ хотодо эмхидхэгдэн байгуулагдаа һэн. Энэ үйлэ хэрэг бүмбэрсэг дэлхэйн энэ хубиин арадуудай нэгэдэл тухай хүсэл эрмэлзэлэй бодото бэелэл болоһон байгаа. Мүнөө энэ үдэр Африкые сүлөөлэлгын үдэр гэжэ жэл бүри тэмдэглэгдэдэг юм.

Сүлөөтэ Африка 20 жэлэйнгээ ойе ехэ амжалтануудаар угтажа байна. Эдэ жэлнүүдтэ энэ түбиие колониальна байдалһаа гаргаха ябадал бэелүүлэгдээ. ОАЕ-гэй зэргэнүүд 19 шэнэ гэшүүдээр нэмээгдээ. Намибида бэеэ даалһан байдал олгохо, ЮАР-та апартеидэй гутамшаг муухай байгуулалтые усадхаха тухай асуудал зүблэхэ зүйлдэ табигдана.

Сүлөөтэ Африка дэлхэйн капиталис байгуулалтын дарлалта мүлжэлгые усадхан зайсуулжа, уласхоорондын экономическа шэнэ гурим тогтоожо, экономическа аша туһаяа сахин хамгаалхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.

БАНДИТ ЁҺОНОЙ ДОБТОЛГО

МАПУТУ. ЮАР-ай ВВС-эй самолёдууд Мозамбигай Арадай Республикын ниислэл —Мапуту хотодо зэрлиг муухайгаар добтолбо. Апартеидэй захиргаанай оборонын министр М. Малан Преторидо үгэ хэлэхэдээ, Урда Африкын агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй Преторидохи гол штабай байшангай дэргэдэ бомбын тэһэрһэнһээ уламжалан, манай самолёдууд добтолхо ушартай болоһон байна гэжэ тэрэ убайгүйгөөр мэдүүлбэ.

Энэ хуудаhандамнай:

✱ *Үбгэн партизан Максим Сергеевич Багадаевай хөөрөөн*

✱ **Буряадай АССР-эй арадай поэтесса Ц-Д. Дондоковагай шэнэ шүлэгүүдhээ**

✱ *Республикымнай зохёолшодой номуудые Белоруссидо уншана*

✱ **Үлүү хараад, булуу химэлэгшэд тухай Будамшуугай шүүмжэлэл**

Шэнэ шүлэгүүдhээ — *Ц-Д. ДОНДОКОВА*

БУРЯАДНИ, ДАЛАЙМНИ

Мантан шинии хажууда
Маяахан гүйдэлтэй горхоншниб.
Мүшэд шэнги долгитойб,
Мүнгэхэн эрьедээ домогтойб.

Тэнюун халюун дайдадаш
Тэмгэш ябабал, тоорихэгүйб
Харгыгаа алдаhан мориндол.
Хаанаhаашье hаань hалиржа,
Халуухан гуламтадаа ерэхэб.

Унайншни утаа амисхан.
Ууган буусаяа хүрэхэб.
Холо хэзээ үдэшэндоо
Хоймогоо яаража эдеэд,

Хорёо үрдилдэн дугысадагаа.
Унангүй «далай» гаталагшадаа

Ураалан байдагаа мартаха аалши?
Наhаншье ээрсэгээ ээрэ ээрэhээр.
Нарата үдэрнүүдээ эбэртэлэ эбэртэлhээр
Энэ хүрэжэ ерээ,
Ээрсэгтэншье утаhан ебхыгээ...

Буряадни,
далаймни,
Мантан шинии хажууда
Маяахан гүйдэлтэй горхоншниб
Мүшэд шэнги долгитойб.
Мүнгэн эрьедээ домогтойб.

Сахилгаан годлинешниш абаагүй hаа,
Аадарайш дуhал боложо,
Адлихан хурын дуhалнуудтай.
Хүүсэ орохо уhатай,

Хүнэй амидаралда туhатай—
Иимэл байбал нүхэдэйнгөө дунда
Эльгэ зүрхэнэй дуундаб.
Хүхэ сэнхир дайдыеш хэмжэжэ,
Хүлдэ орохоhоо эхилээд,
Хэн хэмнайш байсыеш абиржа,
Хэтынгээ үндэрые бэдэрээд,
Олобол, үбсүүгээ сэлижэ,
Олоогүй бол, үүдээ дэлижэ,
Хүсэлдөө хүрэтэрөө урагшаа, —
Урагшаал дабхихаш талаангаа бар...
Ингэжэл Байгалаймнай сэнхир да...
Баранаймнай туужа бэшээтэй.
Буряадни,
далаймни,
Мантан шинии хажууда
Маяахан гүйдэлтэй горхон...
Мүшэд шэнги долгитойб,
Мүнгэхэн эрьедээ домогтой...

КПСС 50

УТА ЗАМАЙ УРМА

Үнишье бэшэ hэн даа, түрэл тоонто Боохоноороо ябахадаа, ой модоор үдхэнөөр хушаатай Обуса уулын оройдо гаража, оршон тойронхи тала дайдые хаймадан хаймадан зогсоо бэлэйб. Мүнхэ ногоон нарhадай оройгоор шэнэ сагай шэнжээр толотон, сээжэ зүрхэнэй хонгёо дуугаар зэдэлэн байhан нютагаа хаража, ехэ hайхан ерээдүйгөөрнь омогорхон, удаан уяран байхадаа, элдэб бодолой долгиндо эльбүүлэн, олон юумэн тухай, нэн түрүүн сагай хүсэтэ дабшаса тухай шэбшээб. Тиихэ эрхэ намда бии hэн. Юуб гэхэдэ, энэл Обуса уулын оройдо ангиин тэмсэлэй дүлөөр соробхилhон 1922 оной иимэл халуун зунай хаhада атаман Донскойн этэгээдүүдтэй тулалдаанай үедэ минии түрэhэн абга, ЧОН-ой отрядай эрэлхэг командир Трофим Балтуев алуулhан юм. Зоригто командираа, мүн энэ тулалдаанда унаhан бусад нүхэдөө чоновецууд Боохон hууринай түбтэ хүдөөлөө hэн. Тэдээндэ бодхоогдоhон хүшөө холо, ойрын айлшадай анхарал татан, хододоо амиды сэсэгүүдээр бүрхөөгдэнхэй сайбалзан байдаг. Холо бэшэхэнэ—суута комиссар Павел Сергеевич Балтахиновай хүүр. Хажууhаань улаан галстугта эдир үетэн таhардаггүй...

Тэдэл дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнуудай нэгэн мүнөө манай Улаан-Үдэдэ ажаhуудаг hаншаг сагаан партизан Максим Сергеевич Багадаевтай тэрэ холын үеые дурсан дурсан хөөрэлдэхэ дуратайгшаб.

—Хүшэр хүндэ бэлэй даа, —гээд тэрэ hанаа алдадаг. Тиигээд саашань хөөрөөгөө үргэлжэлүүлхэ:—Совет засагнай хүдөө нютагуудта үшөө хүсэд бэхижээгүй байгаа бшуу. 1920 оной октябрь hарада Ангар шадарай ород, буряад тосхон, hууринуудта нюдарган баяшуулай үүсхэлээр буhалгаанууд боложо эхилбэ.

Бильчир гэжэ нютагта hүжэрhэн нюдарган баяшуулай буhалгаае Колчагай армиин офицер Виктор Чернов Михаил дүүтэеэ, тиихэдэ буряадуудай зүгhөө атаман Семеновой офицер ябаhан Александр Амагаев гэгшэд хүтэлбэрилбэ. Хаанта засагай армида унтер-офицерэй тушаалтай байhан нюдарган баянай хүбүүн Дмитрий Донской Ангар мүрэнэй баруун бэедэхи Евсеево тосхоной хүн зониие хүлгүүлжэ, 17-hоо 50 наhа хүрэтэрхи бүхы эрэшүүлдэ хүсөөр буу барюулаад, большевигүүдэй урдаhаа тууба. «Соведүүдhээ коммунистнуудые зайлуулха!», «Эдеэ хоол тушаалгые, армиин албанда татаалгые болюулха!»—гэхэ мэтэ мунхаг уряалнуудые гаргадаг hэн. Политическэ талаараа үшөө болбосороогүй, элдүүрилжэ байhан газарhаа ондоо юумые мэдэхэгүй зарим хүнүүд тэдэнэй үгэдэ ородогшье байгаа hааб даа.

Нүгөө талаhаа, нюдарган баяшуулай буhалгаае тэрэ дарыдань усадхаадхиха Улаан Армиин сэрэгшэд бүхы Балаганска уезд (Боохон тэрэнэй бүридэлдэ ородог hэн) дотор байгаагүй ха юм. Тиимэhээл бандидууд дура зоргон соогоо аашалжа эхилээ бшуу. Жэшээлхэдэ, мүнөөхи Донской гэдэг буhалгаанай түрүүшын үдэр волостиин ревкомой бүхы гэшүүдые буудажа алаhан гээшэ.

Зүгөөр большевигүүд дэмы талаар сагаа баража байгаагүй. Боохон тосхондо мүн оршондохи hууринуудтань подпольно эмхинүүд байгуулагдажа, коммунистнууд П. Балтахинов, Ф. Коняев, Ф. Осодоева, А. Майоров, Е. Нефедьев, Т. Балтуев, Я. Похосоев, Г. Павлов, П. Богданов, П. Павлов, аха дүү Шантановууд нюдарган баяшуулай мэхэ гоходо ороогүй хүн зоной дунда нюуса хүдэлмэри үргэнөөр эрхилжэ, бэеэ хамгаалха отрядуудые, комсомолой ячейкэнүүдые бүридхэжэ эхилбэ. Тиимэ отрядуудай дэргэдэ ородууд, буряадууд, украинецууд, полягууд, татарнууд, бусадшье үндэhэ яhатадай түлөөлэгшэд жагсажа, дайшалхы хани барисаагаа бэхилдэг бэлэй. Ой модон соогуур хорохоhоо, үлдэхэ даарахаhаа эхилээд, элдэб юумэ үзэгдэдэг гээшэ hэн. Тиибэшье тэрэ хани барисааниинь, дайшалхы нүхэсэлынь үдэрhөө үдэртэ, тулалдаанhаа тулалдаанда хатуужажа байгаа.

Максим Сергеевич хөөрөөгөө гэнтэ гэнтэ таhалдуулан, алад холо руу уhатаhан нюдөөрөө хараад, удаан хүдэлэнгүй hуудаг зантай. Тиихэдэнь эгээ мүнөө үбгэн партизан юун тухай шэбшэнэ хаб, тэрэ уhатаhан нюдэнүүдтэнь ямар зурагууд харагдана хаб гэжэ эжэлүүдгүй досоогоо таабарилагшаб. Магадгүй үнеэхил хорёод оной үеын Шарагтай hууриниинь hанаандань орожо болоо ёhотой. Тиигэншьегүй яахаб даа. Тэндэл, Эрхүүгэй губерниин Боохон тосхонhоо арбаад модоной газарта оршодог бишыхан hууринда үгытэй буряадай бүлэ соо 1905 ондо өөрөө түрөө ха юм. Оройдоол 12-той ябахадаа, нютагай баяшуулай миинтэ хүлhэншэн боложо, улаан хоолойгоо тэжээжэ эхилhэн намтартайл. Үбэл, зунгүй үхэр мал адуулжа, дайралдаhан лэ газартаа хуушан жэбхүүндэ ореолдоод унтаха, хабартаа хатуу шулуундал газар хахалха ушар али олон болоол hааб даа. Эгээл энэ үедэ Агууехэ Октябриин социалис революци илажа, Максим мэтын хорёо хооhон, хормой хахархай хүнүүдэй үе мүсэеэ тэниилгэжэ, хэтын жаргалай нарые угтаха сагайнь хүрэжэ ерээнэниинь тэрэл... Залуугай охёор бурьялма энэ хүбүүнэй улаантан большевигүүд тээшэ сэдьхэл зүрхөөрөө эрмэлзэлниинь ойлгостой бэзэ.

—Буhалгаанай үедэ манай Шарагтайда хоёр ёнотой коммунистнар М. А. Гергенов С. А. Балтуев ойлгуулалмжын хүдэлмэри ябуулдаг hэн. Удангүй хоюулаа сагаантанай шунта гарта орожо, алуулhан юм, —гээд, Максим Сергеевич hанаа алдана. — Хоюулаа эрдэм номтоишье, эрэлхэг зоригтойшье хүнүүд hэн даа. Эрхилhэн тэмсэлэйнгээ эгээл эхин дээрэ зол жаргалай мандахые харангүй унаhаниинь харамтай.

Харин Максим Багадаев Шарагтай hууринайнгаа 15 эдир хүбүүд, басагадые гулидхажа, комсомолой түрүүшын ячейкэ эмхидхээд, Совет засагые хамгаалалсаhан, кооперативуудые байгуулалсаhан, нюдарган баяшуулай нюуhан таряа талха элирүүлжэ, гүрэнэй мэдэлдэ дамжуулан үгэлсэдэг байhан юм.

—Эдир залуу ябаабди даа, эсэхэ сусаха гээшые оройдоошье мэдэдэггүй hэмди. Айдаhатай hааб даа. hүниин харанхыгаар гэртээ бусажа ябахадамнай, углуу буланай саанаhаа буугай дуун соностоод hомон шэхэнэйш хажуугаар эшхэршэхэ. Тиигэжэ Боохон нютагай дүрбэн эрхим комсомолшуудай ами наhан таhалдаhан юм,—гээд, Максим Сергеевич нам руу сэхэ хараад hууна. Үндэр наhатай болоод, үhэниинь саижа, духань далан уршалаагаар хээлүүлээшье hаань, энэ хүн үшөөл соргой харасатай байна гэжэ абаhаар ойлгохоор. Үй гашуудалай, урмаа хухарhанай тэмдэгшье олохогүйт. Түрэл Боохон нютагтаа ошоhон, Обуса уулын оройдо гараад, холо, ойрые хаймадан хараhан тухайгаа хөөрэхэдэм, тэрэ харасань бүришье галтажа байхадал гээ hэн. Тиихэдэнь эжэлүүдгүй Максим Сергеевичhээ ингэжэ асуубаб:

—Иимэ хүшэр хүндэ зам дабажа гараhан аад, яахадаа зоригоо заахашье мүхөөгүй, эрмэлзэл түгэс, эршэ залитай зандаал ябана гээшэбта?

Максим Сергеевич танилаар миhэрбэ. Тиигээд:

—Бидэшни эхэhээ түрэhөөр хатуужал гээшые гараhан лэ зон гүбдеэ даа, —гэбэ. —Нюсэгэ, шабагаар нюдарган баяшуулай барлаг боложо ябаабди. Энэ нэгэдэхеэр. Хоёрдохёор, комсомолец болоод, бандидуудай hомонhоо булгаалан, hалхи hүрин, тэдэниие уhэрин дабшаха гээшэш бахал ажабайдалай ехэ hургуули, ангиин тэмсэлэй хэшээл мүн ха юм. Гурбадахяар, партимнай эдир наhанhаамнай хойшо эрэлхэг, катуу, эсэшэ сусашагүй ябахые зааhан гээшэ. Энэ Ленинэй партиин заабариие мартажа болохо байгаа аал? Үгы даа. Иимэ хатуужал гараhан аад, мүнөө үйлажа, уйдажа hуухагүйлши. Баясаха, баярлаха сагнай ерээ бшуу!

Зүб даа, тон түб хэлэнэ хуушанай коммунист, минии нютагай аха заха партизан үбгэжөөл Максим Сергеевич Багадаев! Юуб гэхэдэ, тэрэнэй ута наhанай уряал дүүрэн замынь политическэ ба бэе махабадынь хатуужалай зам байгаа бшуу. Энэ хэлэгшэеэ баталхын түлөө хожомойнь намтарайнь үшөө хэдэн хуудаhануудые ирая...

Граждан дайнай гал дүлэнэй унтаржа, Сибириин заха хизааргүй дайдаар, шэнэ ажабайдалай шэнжэ мандуулхын түлөө тэмсэлэй захалхада, коммунистнууд болон комсомолшууд түрүү зэргэдэ дабшаа гэжэ hайн мэдэнэбди. Тэдэнэй нэгэн—Максим Багадаев 1929 ондо ВКП(б)-гэй гэшүүндэ абтаа — ехэ наhатанай hургуули эмхидхэлсээ, агитатор болоодшье туршаа. Харин коммунануудай байгуулагдажа эхилхэдэ, энэшье хэрэгтэ нүхэр Багадаев эдэбхитэй хабаадалсаа. Тиин түрэл hууринайнгаа залуушуулай дундаhаа түрүүлэн Эрхүү ошожо, трактористын курсануудые дүүргээд, 1931 оной хабар «Фордзон» тракторай рульда hуунхай Шарагтайнгаа тарган хара хүрьhэтэ тала дайдые анзаhанай хурсаар урбуулан ябаа юм. Үшөө саашаа ургаха гэхэдэнь, hургуулинь багадаа. Арай шамай гэжэ анха сагта дүүргэhэн 4 классынь тиимэ орьёлмо хорёод оной үеэр багадаhаниинь гайхалтайшье бэшэ hэн. Юрэдөөл, ажаллахашье, нэгэ доро hубахашье хэрэг гарадаг шуу.

Хожомынь, Улаан-Үдэдэ М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын коммунис дээдэ hургуули дүүргээд байхадань, КПСС-эй ооком Максим Сергеевичые Бэшүүрэй районой Охин-Булагай МТС-эй директорэй политическэ талаар орлогшын тушаалда дэбжүүлээ hэн. 1938 ондо тэрэ КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой секретаряар hунгагдаба.

1940 ондо М. С. Багадаевые партиин ооком Ленинград хото ВКП(б)-гэй ЦК-гай дэргэдэхи дээдэ партийна курсануудта эльгээгээ hэн. Тэрэнээ хүсэд дүүргээгүй байтарнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилжэ, Максим Сергеевич 1943 оной май hара соо хүндөөр шархататараа Брянска фронтын 3-дахи армиин 137-дохи дивизидэ алба хээ. Капитан Багадаев полит-хүдэлмэрилэгшэшье hаа, улаан нюураараа фашистнуудтай нэгэтэ бэшэ ушараа, олохон лэ тулалдаануудта хабаадажа гараа юм. Эрэлхэг габьяа, hанаамгай ябадал гаргаhанайнгаа түлөө Эхэ оронойнгоо үндэр хайра Дайшалхы Тугай ордеоор, хэдэн медальнуудаар шагнагдаа.

Шархынгаа хүсэд эдэгэхэдэ, дахинаа фронт ошохо hанаатай эрмэлзэлтэй байбашье hаань, медицинскэ тусхай комисси саашадаа сэрэгэй албанда ябажа бирахагүй хүн гээшэ гэhэн тобшолол хээд, гэртэнь табяа ха юм. Номин Байгалайнгаа эрье, элдин Буряад ороноо бусажа ерээрнь, Бэшүүрэй коммунистнууд Максим Сергеевичые дахинаа КПСС-эй райкомой секретаряар hунгаа hэн. Дахинаа нойргүй hүнинүүд, эсэхэ сусахые мэдэнгүй иишэ тиишээ гүйлгэхэ, элдэб шухала ажахын асуудалнуудые шиидхэхэ саг ерээ hааб даа. Удаань Зэдын райгүйсэдкомой түрүүлэгшээр, КПСС-эй обкомой инструктораар ажаллаа. Наhанайнгаа хүндэтэ амаралтада гаратараа коммунист Багадаев гол түлэб республикын хүдөө ажахыда хүдэлhэн байха.

Мүнөө Максим Сергеевич наятай болохоёо ябана. Тиимэшье hаа, ухаан бодолынь hонор, урда мэтэ урагшаа тэгүүлhэн хүсэлтэй зандаа. hаяхана «КПСС-эй зэргэдэ 50 жэлдэ» гэhэн хүндэтэ тэмдэг тэрэндэ барюулагдаа юм. Амаршалхаяа ошоходоо, мүнөөхи тоонто нютагайнгаа дуулгата Обуса уулын орой дээрэhээ оложо асарhан буугай hомоной жэбэршэhэн хооhон патрон hарбайгааб. Максим Сергеевич тэрэниие ехэл удаан шэнжэлэн хараhанайнгаа удаа:

—Дүлэтэ жэлнүүдэймнай сууряан энэл даа,—гээ hэн.

Т. БАЛТУЕВ.

Буряадай АССР-эй 60 жэл

БЕЛОРУС ХЭЛЭН ДЭЭРЭ

ОЛОН үндэhэтэ манай Эхэ ороной республикануудта аха дүү Буряад орон дүтэ, хүндэтэй болонхой.

«Сэнхир нюдэтэ» Белоруссидашье Буряад оронние мэдэдэг, дурладаг. Буряад ороной уран зохёолшодой туйлалтые эндэ үндэрөөр сэгнэдэг юм.

Белорус совет литературын үндэhэ hуури табилсагшад — Янка Купала, Якуб Колас гэгшэд буряад литературые үндэрөөр сэгнэн, тэрэнэй hалбаран ургалта хадаа арадуудай ленинскэ хани барисаанай гэршэ мүн гэжэ тоолодог байгаа. «Аха дүүгэй баглайса hалбаран сэсэглэhэн модоной нэгэ гэшүүhэн» гэжэ Буряадай уран зохёол тухай Янка Купала хэлэhэн байха. Харин үзэл бодолой талаар гүнзэгы удхатай, арад зонтоёо холбоотой зохёолнуудые бэшэдэг байhанайнь түлөө Якуб Колас Хоца Намсараевые тон үндэрөөр сэгнэдэг hэн.

Белорус томо поэт Петрусь Бровка гэгшэтэй би олон удаа уулзаhан хүм. Совет арадуудай аха дүүгэй харилсаанай агуу хүсэн тухай hүүлшынгээ үдэр хүрэтэр тэрэ ходо хэлэдэг hэн. Ород, украин, белорус, буряад, адыгей, грузин, туркмен болон бусад яhатан Соведүүдэй орондо гар гараа барисалдан, шэнэ байдалаа зохёон байгуулна гэжэ онсолон тэмдэглэдэг бэлэй. «Гэсэр» гэжэ буряад үльгэр арадай сэсэн бодолые нягтаруулан харуулhан, зохёогшо арадаа агуу хүсэтэй зон гэжэ гэршэлhэн эпос мүн гэжэ тэрэ тоолодог байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай баатарнууд болоhон буряад хүбүүд Петрусь Бровкодо тон дүтэ байhан юм. Львов гэжэ украин городые сүлөөлэлсэhэн, түрэл дайдынгаа түлөө ами наhаяа үгэhэн Советскэ Союзай Герой, гвардиин полковник Владимир Бузинаевич Борсоев тэдэнэй тоодо оролсоно. Буряадай хүбүүн ёhотой интернационалист байгаа гэжэ тэрэнэй габьяа гэршэлнэ гээд белорус поэт бодолгото болодог hэн.

Буряад литературын зарим зохёолнууд белорус хэлэн дээрэ оршуулагданхай. Жэшээнь, П. Приходский гэгшэ буряад шүлэгүүдые оршуулдаг. Нэрлэбэл, С. Ангабаевай «Белорус орондо би хэзээшье ошожо үзөөгүйб» гэhэн шүлэгые Янка Купалын, Якуб Коласай хэлэн дээрэ энэл оршуулагша гаргаа. Буряад шүлэгэй гүн удхые, гоё hайханиие оршуулагша уншагшадтаа хүргэжэ шадаhан байна. Илангаяа славян хэлэнэй онол аргые хэрэглэн, хани нүхэсэлэй ехэ бодолые нэн түрүүн харуулжа шадаа. Энэ хүдэлмэри тон орёо гэжэ мэдээжэ. Юуб гэхэдэ, үгэ хэлэнэйнгээ талаар, грамматическа байгуулгаараа белорус буряад хоёр хэлэн бэе бэеhээ холо оршодог ха юм. Гэхэтэй хамта Неманай, Припятиин, Нарочиин, Двинагай эрье дээрэ соностоhон Солбон Ангабаевай үгэнүүд хани нүхэсэлэй, аха дүүгэй гүрлөөдэ ехэл зохидоор тааралдан нэмэжэ ороо гэжэ хэлэхээр. Жэшээнь, буряад поэдэй нэгэ бадагые белорус хэлэн дээрэ харуулха дуран хүрэнэ:

Нашы мовы родныя
злилися,
Нибы рэки бурнаю
вясной.
Беларус з душевнай
цеплыней
Гаварыт з Бурацияй
маëй.

Белорус дайдада эдэ үгэнүүд мэдээжэ болонхой. Н. К. Крупскаягай нэрэмжэтэ Мозырскын пединститудай ректор, Социалис Ажалай Герой Михаил Дмитриевшье, БССР-эй арадай поэт Пимен Панченкашье, Брестскэ областиин Ляховичскын районой колхозой юрын таряашан Николай Щерба гэгшэшье эдэ үгэнүүдые сэдьхэлдээ дүтөөр сэгнэнэ. Эдэ үгэнүүд манай арадуудай нэгэдэлые магтан дуулаhан симфониин хуби гэхэдэ болохо.

Олег БОРТ,
литературые шэнжэлэгшэ.

К. МАРКСЫН, Ф. ЭНГЕЛЬСЭЙ ОБРАЗУУД

Республикын арадай уран зурааша, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат О. Эльдаров К. Марксын болон Ф. Энгельсэй скульптуранүүдые бүтээжэ дүүргэбэ. Соёлой элитэ ажал ябуулагшадай образуудые байгуулха гээшэ тэрэнэй зохёохы ажал ябуулгын гол темэ болоно.

Олон соо бүтээhэн энэ скульптурань Карл Марксын түрэhөөр 165 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Будамшуу

УЛАДАЙ ЗӨӨРИДЭ УМБАГШАД

Зэрэлгээтэhэн талаараа суурхагша Зэдэ нютаг баян даа. Жэлэй ямаршье сагта тэндэ ошобол, нюдэ алдамаар нэмжыhэн гүбээтэнги дайдаарнь тоогүй олон адууhа малай атарлан бэлшэжэ ябахыень заабол харахат. Үнэн сэхэ, оролдосото ажалаараа бүгэдын магтаалда хүртэhэн түрүүшүүл эндэ захаhаа бии байха.

«Ой модон утатай, богонитой, улад зон hайтай, муутай» гэhэн арадай аман үгын али зэргэ хурса, хэлбэришэгүй зүб байhыень үшөө дахин мэдэрбэб. Тодорхойлбол, эрхим ажалаараа суурхаhан улад зонойнь сэхэ сэбэр hанаатай, хүндэмүүшэ хүхюун зантай байhанда дашууржа, хомхой хобдог, хулгайша худалша арга мэхээрээ олондо hаад тойбо татадаг, хоро хохидол хүргэдэг хүйхэршүүлэй сарандаа балшыса баригдажа элирүүлэгдээгүй байhыень урдынгаа нэгэ танилhаа дуулахадаа, яhалал халаглаа бэлэйб. «Хабшатар хабhанай забhараар» гэдэгтэл худал хуурмагай охиндо манарhан хомхой хобдог хулгайшадай үйлэдэhэн хэрэг үндэhөөрөө элирүүлэгдэжэ, гэмтэ ябадалынь тодоруулагдажа байнхай. Харата муухай hабараараа хамтын зөөридэ шунахайран орожо, бариhанаа алдангүй, бажууhанаа шүүрэжэ үбэршэлэгшэдэй зэбүүрхэмэ муухай аашыень узуурhаань онгилон хөөрэбэл иимэ юм.

Ажахынгаа, районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой мүнгэ зөөриие хадагалжа, хинажа байха кассирай тушаалда томилогдоhон Елена Гурьяновна Побокова абаhаар нарин нягта, налгай зохидхон янзатангаар өөрыгөө харуулжа, бухгалтериингээ бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй этигэл найдабариие буляажа шадаа бэлэй. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри Елена Гурьяновна нийтын мүнгэ зөөри хуурмаг аргаар хулгайлха мэхэ аргаяа онобшотойхоноор зохёожо захалаа юм. Тэрэ нэн түрүүлэн мүнгэ зөөриин хайшан гээд гаргашалагдадаг байhыень тон наринаар шэнжэлhэнэй удаа өөрынгөө заншалта болоhон хуурмаг аргые хинан шалгагшадай абаhаар обеорхогүйгөөр таарулан зохёохоор бодомжолоо бшуу.

Үнгэрэгшэ жэлэй зун кассир Елена Побокова республикын хүдөө ажахын министерствын 900 түхэригэй мүнгэн шангай хубаарилагдахада, июнь hарада гаргашалагдаhанда тооложо, документ доторoo бэшэhэн аад, удаадахи июль hарадань тэрэл 900 түхэриг шангай мүнгэн түрүү хүнүүдтэ хубаарилагдажа гаргашалагдаба гээд дансадаа тэмдэглээ ха юм. Ингэжэ тэрэ хамтын хармаанhаа 900 түхэриг абажал hалаа гээшэ. Худал хуурмагаар олоной мүнгэ үбэршэлхэ зорилго уридшалан бодомжолhон Елена Побокова хоёр ведомость зохёожо, шанда хүртэгшэдэй гарыень заабол матарлуулаад абадаг байгаа бшуу. Кассирай харата хомхой сэдьхэлые шанда хүртэгшэд яагаад таахаб даа, заажа үгэhөөрнь лэ хоёр ведомость дээрэ гараа табяал ха юм. Энэ мэхынгээ мэдэгдэнгүй үнгэрhэндэ урмашаhан тэрэ улам шунахайршоо. Колхоздо тусхай хэлсээгээр барилга хэдэг барилгашадай бригадир Г. М. Ахназарянай недондо августын 7-до урьhаар 100 түхэриг абаhан тухай гаргашын ордерые хуурмагаар заhажа, 1600 түхэриг абаа гэжэ бэшээд, тэрэ колхозой кассаhаа аяар 1500 түхэриг мүнгэ үбэршэлөө. Иимэ ехэ мүнгэ документ хуурмагаар заhажа абахадаа, Елена Гурьяновна нилээд холын бодолтой байгаа гэжэ тэмдэглэмээр. Тодорхойлон хэлэбэл, колхоздо хэлсээгээр ажалладаг Ахназарян хэды түхэриг абаhанаа дахяад шалгахагүй, ажахын бодото гэшүүн бэшэ hэн тула барижа байhан объектээ ашаглалгада тушааhаар өөрынгөө нютаг бусалтагүйгөөр мордоходонь, хуурмаг аргынь мүр сараа сэбэрлэгдэхэ гэжэ бодомжолhон байгаа. Теэд Г. Ахназарян тэрэл ажахыдаа томо-томо барилганууд абаад бодхоожо байхадаа, холо ошоогүй байжа, худалша, хулгайша кассирай мэхэ гохые балшыса элирүүлжэ үгөө бшуу.

Худал, хуурмагай харгыда сэхэ ороhон Елена Побокова кассада абтаhан документнүүдээ өөрынгөө дура зоргоор заhажа, ехэхэн мүнгэ зөөри үбэршэлөө юм. «Хэнтэг хүнэй hанаан дүүрэхэгүй, хэлбэ газарые уhан дүүргэхэгүй» гэдэгтэл Елена Гурьяновна үнгэрэгшэ жэлэй август hарада Госбанкын районой отделениhээ 3400 түхэриг абаhан аад, кассынгаа дэбтэртэ 1000 түхэригыень тэмдэглээгүй. Удаань энэ дутабарияа далдалхын тула өөртөө 1000 түхэригэй гаргашын ордер хуурмагаар бэшэжэ дансалаа. Эдэ бүхы аргаар Елена Гурьяновна колхозой кассирай тушаалда ажаллаха үедөө хуурмаг документнүүдые зохёожо, бүхыдөө 5401 түхэриг 74 мүнгэ үбэршэлhэн байба.

Ажахын бухгалтериин, шалгалтын комиссиин хиналта хэдэггүй байhыень мэдэhэндээ баярлаhан Побокова хүсэд бэшэ ведомостиин оробол өөртөө, үбгэндөө, түрэл гаралнуудтаа дура зоргоороо мүнгэ абахыень бэшэжэ оруулдаг заншалтай байгаа юм. Ингэжэ бүхыдөө 2682 түхэриг мүнгэн гансал кассирай дураар хүнүүдтэ үгтэhэн байна. Мүн эндэ колхозой касса бариха, документнүүдые дансалха эрилтэ бүдүүлигээр хазагайруулагдадаг байгаа гэжэ хэлэлтэй. Илангаяа хэлсээгээр барилга хэдэг Г. Ахназарян, А. Григорян гэгшэдтэ ямаршье этигэл найдабариин үнэмшэлгэтэ документгүйгөөр бригадын бүхы гэшүүдэй салин хүлhэ үгэдэг байгаа бшуу.

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо нийтын мүнгэ зөөри арьбадхаха, хямгадаха талаар ямаршье хүдэлмэри ябуулагдадаггүй, бүхы эрилтэнь бүдүүлигээр хазагайруулагдадаг байhан гээшэ. Тиимэhээ илангаяа кассир Побоковагай дура зоргоороо аашалхадань бүри үргэн харгы гаргажа үгөө бшуу. Тусхайлбал, кассир тушаалтай Побокова элирхэйлэн гэршэлхэ ямаршье документгүйгөөр 10,5 мянган түхэриг мүнгэ гаргашалагдаhанда тооложо дансадаа бэшээ ха юм. Эндэ хиналта шалгалтын hуладаhанhаа уламжалан, хамтынь мүнгэ зөөриие гансашье хулгайшад үбэршэлөө бэшэ, мүн хайша хэрэгээр гаргашалдаг байhаниинь тобойсо элирүүлэгдэнхэй. Тодорхойлон хэлэхэдэ, дурсагдагша ажахыда ехэ, багашье элдэб ушараар баггүй баян банкедүүд, садхабаритайхан сайлалганууд үнгэргэгдэжэ, хамтын мүнгэ зөөри горитойхоноор хинидэ гаргашалагдадаг байгаа юм. Жэшээлбэл, колхозой профкомой түрүүлэгшэ Даша Балданович Санжиев колхозой кассаhаа хамаhаа оло дахин мүнгэ абажа, хаан гүрэнhөө айлшалжа ерэhэн түлөөлэгшэдтэ үнэтэ гарай бэлэгүүдые худалдажа абахын хажуугаар бардам гэгшын банкет эмхидхэдэг мэргэжэлтэй байhыень мэдэжэ абааб. Тиихэдэ А. Харламов, П. Вершинин, Н. Дамбаев, Т. Доржиева гэгшэд бахал хэдэн удаа колхозой кассаhаа мүнгэ абажа «хамтын хэрэгтэ» гаргашалаа юм. Бүхыдэнь согсолжо гаргахада, холоhоо ерэhэн айлшадаа аяар 7,5 мянган түхэригөөр хүндэлhэн, мүн ажахы доторoo үнгэргэгдэhэн суглаануудай, зүблөөнүүдэй hүүлээр сайлалгануудые эмхидхэхэдээ, бүхыдөө 455 түхэригэй эдеэгээр хоолложо, архяар «сэржэмлэн» байба бшуу. Эдэ бүхы гаргашаяа далдалжа нюухын тула худал хуурмагаар элдэб наряд зохёодог байhаниинь элирүүлэгдээ. Жэшээлбэл, траншей малтаа, ашаа буулгаа, ашаа гэжэ наряд зохёожо бэшэхэдээ, хэм хэмжүүрыеньшье тодорхойлоогүй. Иимэ аргаар олоной зөөри гаргашалаад, бэлэн мүрөөр гэхэ гү, али худал хуурмагаар наряд зохёожо үрихэдөө, ямар ехэ хохидол ушаруулдаг байгаа гээшэб. Тэрэшэлэн энэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, бухгалтериин хүдэлмэрилэгшэд хэлсээгээр барилга хэдэг бригадада горитойхон мүнгэ урьhаар үгэдэг заншалтай байгаа. Энээнhээ уламжалан мүнөө Г. Ахназарянай бригада колхоздо 9637 түхэриг үри шэрэдэ оронхой. Мүн А. Григорянай хүтэлбэридэг коллектив 707 түхэриг ажахын кассада бусааха ёhотой юм.

Энээнhээ гадна тус колхоздо доторой гаргашада үүсэлгэдэhэн малай мяхан хэзээдэшье уридшалан шэгнэгдэдэггүй байгаа. Тиимэhээ жэлэй туршада эндэ бүхыдөө 2,2 мянган түхэригэй мяхан хулгайшадай хоол боложо бусалтагүйгөөр hаланхай.

Хиналта, шалгалтын hуладаhанда гансашье кассир Побокова бэшэ, мүн тэрэнэй амаралтада гарахада, саг зуураар кассираар ажаллаhан Р. Бутакова 100 түхэриг, З. Лапина 15 түхэриг үбэршэлжэ үрдеэ. Худалша, хулгайшадай хамтаараа хэлсэжэ, иимэ муухай харата хэрэгээ бэелүүлжэ байхадань, колхозой шалгалтын комиссиин, ахамад экономист, бухгалтер тушаалтай Наталья Глебовна Бальчугова, Георгий Владимирович Гладышев, правлениин түрүүлэгшэ Борис Петрович Вершинин гэгшэдэй нюдэ балай, шэхэ дүлии үнгэрhэниинь гэмшэлтэйшье, халагламааршье байгаа hэн. Мүнөө эдэ бүхы бузар хэрэгүүдэйнь балшыса элирүүлэгдээд байхада, зэбүүрхэмэ мэхэшэдэй зүргэ мүр, хуурмаг, худалша хулгайшадай харгы хэзээдэшье богони байдаг гэжэ үшөө дахин hануулха хүсэлэнтэйб.

Олоной зөөридэ обтожо оргшод, хамтын зөөридэ харанхалан шунахайрагшад хуулиин ёhоор зэмээ амасажа, худалша хулгайшадай энэ үүр хосорон hалажа, хэзээдэшье бусалтагүйгөөр усадхагдаhай.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62 отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2—60—91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-02429. Заказ № 124. Индекс 04649.